

Linköpings universitet

Institutionen för kultur och kommunikation
Religionsvetenskap
Kristen trosåskådning, uppsatskurs
Kurskod 790G68
Höstterminen 2010

Margareta Hagberg

Låt barnen komma till mig

**En studie av Svenska kyrkans söndagsskola,
avseende några historiska nedslag samt teologiska
tankar på nationell nivå och i Linköpings stift**

Handledare: Professor Kjell O. Lejon

	Institutionen för kultur och kommunikation 581 83 LINKÖPING	Seminariedatum 2011-01-12
---	--	-------------------------------------

Språk Svenska/Swedish	Rapporttyp Examensarbete	ISRN-nummer LIU-IKK/REL-G-11/001-SE
---------------------------------	------------------------------------	---

<p>Titel Låt barnen komma till mig En studie av Svenska kyrkans söndagsskola, avseende några historiska nedslag samt teologiska tankar på nationell nivå och i Linköpings stift.</p> <p>Title Let the children come to me A study of the Sunday school of the church of Sweden, with special attention to some specific historical events and theological thoughts on the national level, and in the Linköping's diocese.</p> <p>Författare Margareta Hagberg</p>
--

<p>Sammanfattning Den svenska söndagsskolan är ca 150 år, och generationer av svenska barn har någon gång under sin uppväxt varit en del av den, genom olika samfund. Att våra barn är viktiga för kyrkans framtid och överlevnad, råder det ingen tvekan om – där är alla rörande eniga. I dokument efter dokument kan man läsa om hur Svenska kyrkan betonar barnets alldeles speciella särställning i församlingen och motivet för söndagsskolan kom också tidigt att bli: "Gud vill det. Traditionen kräver det. Barnen behöver det." I Kyrkoordningen betonas barnets särställning och i FN:s barnkonvention understryks att alla barn har ett fullt och lika människovärde, deras rätt till andlig utveckling och att de måste kunna göra sig hörda och också kunna påverka sin situation. Detta rättighetsbaserade perspektiv har kommit att få en stor betydelse för Svenska kyrkans arbete med barn där söndagsskolan får vara en viktig del. Kyrkans uppfattning om barnens behov att få del av "evangeliets välsignelser" är sedan länge en av de starkaste drivkrafterna bakom söndagsskolans gärning och gör den därför till en helig uppgift. Det ansågs tidigt vara en helig uppgift för kyrkan och anses vara så också idag.</p> <p>Syftet med min c-uppsats om Svenska kyrkans söndagsskola, är att jag vill ta reda på vilka teologiska skäl som finns för att bedriva denna verksamhet? Jag vill också undersöka vilka riktlinjer som finns på nationell nivå, men också på stiftsnivå – i detta fall Linköpings stift. För att kunna skapa mig en bild, men också en förförståelse för hur söndagsskolan har utvecklats under 150 år till det den är idag, har jag gjort några historiska nedslag i mitt arbete. Jag har också tittat på vilka tänkbara förklaringsmodeller som finns till söndagsskolans moderna utveckling, fram till våra dagar.</p> <p>I uppsatsen kan man, genom verksamhetsstatistiken, konstatera att söndagsskolans glansdagar på 1950 och 60-talet är förbi. I Linköpings stift har dock antalet barn i söndagsskolan ökat de senaste åren, och det kan bl a förklaras av ett ökat behov av undervisning i församlingarna och att man också känner ett stort ansvar för dopbarnen. De teologiska skälen för Svenska kyrkan att bedriva söndagsskola är de samma som för 150 år sedan, men kyrkan måste finna nya former och vägar för sin verksamhet, om den ska överleva. Barnen är inte endast kyrkans framtid, utan också dess nutid. Det krävs tid, engagemang och kompetens inom Svenska kyrkan, för att barnen ska vilja komma till söndagsskolan även i fortsättningen.</p>
--

Nyckelord Barn, söndagsskola, historik, teologiska skäl, nationell nivå, Linköpings stift
--

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Syfte och frågeställningar.....	4
1.3 Metod.....	4
1.4 Material.....	5
1.5 Avgränsningar.....	7
1.6 Definition.....	8
2. En historisk genomgång.....	9
2.1 Bakgrund i bibeln.....	10
2.2 Undervisning på medeltiden.....	12
2.3 Söndagskola på 1800-talet.....	13
2.4 Per Palmqvist – en pionjär inom söndagsskolan.....	15
2.5 En helig kallelse som omsätts i handling.....	16
2.6 Söndagsskolans historia inom Svenska kyrkan.....	17
2.7 Kyrkan finner en form för sin söndagsskola.....	19
2.8 Den moderna söndagsskolan.....	21
3. Svenska kyrkans söndagsskoleteologi idag.....	23
3.1 Teologisk reflektion.....	23
3.2 Barnet i kyrkans böcker.....	25
3.3 Barnkonventionen – en utmaning för Svenska kyrkan?.....	27
4. Hur presenteras söndagsskolan på nationell nivå, vilka är de teologiska skälen och vilka riktlinjer ges?.....	30
4.1 Teologiska skäl.....	30
4.2 Officiell hemsida och skriftligt material.....	32
4.3 Kraftsamling 2010.....	34

5. Hur presenteras söndagsskolan på stiftsnivå och vilka är de teologiska skälen och vilka riktlinjer ges?.....	34
5.1 Linköpings stift	34
5.2 Teologiska skäl.....	35
5.2 Hemsida.....	36
5.3 Statistiska förändringar	38
6. Sammanfattning med kommentarer	41
Bibliografi	45
Bilaga Intervju med Linköpings stifts, stiftspedagog Margareta Lindberg	47

1. Inledning

1.1 Bakgrund

”Jag älskar söndagsskolan och villigt skyndar dit, att där bland barnen sjunga och lära med all flit.”¹ Det är andra melodier som gäller nu för tiden, när söndagsskolorna startar för höstterminen. Men för 150 år sen, när den allra första undervisningen började, sjöng barnen så där lydigt, att de skyndade dit för att lära med all flit. Det var den gamla söndagsskolans melodi – den som kommit att bli ett begrepp för något snällt och fromt.² Vem minns inte de spännande bibelberättelserna vi andäktigt lyssnade till och vem har glömt de gamla söndagsskoleplanschererna, föreställande en vacker Jesusgestalt med en liten lammunge i famnen? Generationer av svenska barn har gått i söndagsskolan inom olika samfund och organisationer där också Svenska kyrkan tidigt var representerad. 1951 var det år som man första gången presenterade statistik centralt över Svenska kyrkans söndagsskola, och där kan man konstatera att 138 075 barn deltog i verksamheten.³ Idag är vi långt ifrån den tid då hundratusentals barn gick i söndagsskolan och idag ser inte heller söndagsskolan ut som den gjorde förr. Söndagsskoleplanschererna är undanställda och kyrkan tänker annorlunda kring hur vi vill förmedla evangeliet till barnen.

Jag är utbildad förskollärare med mer än 20 år i yrket och sedan drygt 6 år tillbaka finns jag i en innerstadsförsamling inom Svenska kyrkan. Som förskollärare i Svenska kyrkan har jag ett uppdrag – ett uppdrag att sprida Jesu evangelium till barnen och ett av mina allra viktigaste och mest angelägna ansvarsområden, har varit att arbeta med och utveckla församlingens relativt nystartade söndagsskola. Vår söndagsskoleverksamhet ligger mig särskilt varmt om hjärtat och för mig känns det otroligt viktigt att barn och vuxna får fira gudstjänst tillsammans och där alla känner delaktighet. Jag betraktar livet som en gudsrelation där kyrkan och församlingen är till för alla åldrar, där jag tänker att barn och vuxna är ömsesidigt beroende av varandra.

Som blivande präst med en bakgrund som förskollärare vill jag fortsätta att skapa en söndagsskola för alla där gemenskap och delaktighet ska vara självklarheter i gudstjänsten. Jag funderar mycket på hur vi ska nå ut till barnfamiljerna med vårt budskap och hur Svenska kyrkan profilerar sig. Jag vill i mitt arbete studera, nu med akademisk utgångspunkt, hur

¹ ”Jag älskar söndagsskolan” av Teodor Trued Truvé. Publicerad bland annat i *Svensk söndagsskolsångbok* 1908, som nr 104 under rubriken ”Samlingssånger”

² Elworth (1998), ”Söndagsskolan på frammarsch”. Artikel i *Kyrkans Tidning*, häfte 36, del 2, sid 24-25

³ *Svensk söndagsskola genom 100 år* (1951), s. 378 och s. 387.

Svenska kyrkan – centralt och på stiftsnivå– ser på sitt uppdrag att bedriva söndagsskola ute i församlingarna. Vilka tankar finns formulerade i övergripande dokument, direktiv och i material att tillgå och vad som finns skrivet på respektive hemsidor om söndagsskoleverksamheten?

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med mitt arbete är att beskriva teologiska skäl och riktlinjer, sett ur ett teologiskt perspektiv, varför Svenska kyrkan driver söndagsskola. Jag kommer också att föra ett resonemang kring statistiska förändringar från 1950-talet och framåt. För att göra detta arbetar jag med följande övergripande frågeställningar:

1. Av vilka teologiska skäl driver Svenska kyrkan söndagsskola?
2. Vilka riktlinjer finns på nationell nivå och också i detta fall, Linköpings stift?
3. Vilka tänkbara förklaringsmodeller finns till söndagsskolans moderna utveckling?

1.3 Metod

Tyngdpunkten i arbetet fokuserar på söndagsskolan, specifikt inom Svenska kyrkan. Inledningsvis gör jag några nedslag i söndagsskolans historia – för att kunna förstå dess utveckling fram till våra dagar. I en bakgrundsdel tecknas en historisk genomgång där jag först och främst fokuserar på barnen i bibeln och framför allt Jesus relation till samhällets allra minsta. Jesusgestalten har i alla tider fått främsta fokus i söndagsskolan och därför självklart att börja den historiska genomgången där.

För att kunna svara på ovanstående frågor i mitt arbete, utgår jag från litteraturstudier, där jag har haft en observerande position till materialet. Metoden är deskriptiv och komparativ, vilket betyder att jag beskriver, jämför och redogör för den information jag funnit rörande söndagsskolans historia och nutid. Jag väljer också att studera Svenska kyrkan på nationell nivå samt stiftsnivå, deras respektive hemsidor samt deras eget skrivna material för att se vad där finns beskrivet om söndagsskolan. På stiftsnivå har jag gjort en strukturerad intervju med stiftspedagog Margareta Lindberg samt fört ett vidare samtal kring söndagsskolan och hur hon ser på kyrkans uppdrag att förkunna evangeliet för barnen, samt studerat stiftets hemsida vad gäller stiftets rekommendationer, dokument och beslut. Jag kommer därför att använda mig äldre, men också nyare litteratur, för att få det nutidsperspektiv jag eftersträvar - För att kunna jämföra historien med vår samtid är det viktigt att jag också presenterar statistik över Svenska

kyrkans söndagsskoleverksamhet genom tiderna. Även här kommer jag att göra några viktiga nedslag - detta ur ett jämförande perspektiv där jag på ett åskådligt sätt kan se hur strömningarna av deltagande i söndagsskolan sett ut under årtiondena. I resonemanget kring statistiska förändringar belyser jag det med statistiskt material vid lämpliga tillfällen.

Min målsättning för arbetet är att genom litteraturstudiet, intervju med Linköpings stifts stiftspedagog Margareta Lindberg och samt studerandet av respektive hemsidor, få svar på mina frågeställningar, rörande söndagsskolan inom Svenska kyrkan.

1.4 Material

Det finns en uppsjö av tryckt material i form av böcker, artiklar och tidskrifter, när det handlar om söndagsskolan. När det gäller den historiska redovisningen, men också det nutida perspektivet av söndagsskolan har jag hämtat stoff, dels ur primära källor, som *Bibel 2000*, *Kyrkoordning med angränsande lagstiftning för Svenska kyrkan*, Svenska kyrkans grunddokument *"I dialog med barn"* samt *FN:s barnkonvention*, dels sekundära källor, som *Svensk söndagsskola genom 100 år*, *Kyrkan och förskoleåldern* av Christins Ekstrand, *Trons pedagogik* av Björn Wiedel, *Sveriges kyrkohistoria, religionsfrihetens och ekumenikens tid* av Ingmar Brohed, och *Sveriges kyrkohistoria, folkväckelsens och kyrkoförnyelsens tid* av Oloph Bexell. Jag har utöver tryckt material också studerat Svenska kyrkans officiella hemsida: www.svenskakyrkan.se, samt tagit del av den sammanställda församlingsstatistik som finns att tillgå över söndagsskoleverksamheten i Sverige i sin helhet.

Det har heller inte varit svårt att hitta tidningsartiklar som beskriver en söndagsskola både utifrån ett nutidsperspektiv men även genom historiska glasögon. Den Svenska söndagsskolan firar 150 år och det finns därför ett rikt material att ösa ur för mitt arbete. På Linköpings universitetsbiblioteks hemsida har jag i "tidsskriftslistan" på sökordet "söndagsskola", valt ut några intressanta artiklar. Hanna Winell skriver bl a en artikel i *Nya Dagen* om söndagsskolans historia och kallar sin artikel för "Grattis söndagsskolan: för 150 år sedan började den moderna svenska skolan växa fram i väckelsens spår". "Söndagsskolan på frammarsch" är en annan artikel som är skriven av Kerstin Elworth, och är hämtat från *Kyrkans Tidning*, liksom artikeln "Hög tid för kyrkan att satsa på barnen" av författaren Peter Lindberg. Utifrån ovanstående litteraturstudier m fl, har min målsättning varit att svaren på mina frågeställningar ska komma fram under arbetes gång.

Här följer några exempel på böcker som ska belysa mina frågeställningar i arbetet. Det är litteratur som både speglar det historiska perspektivet, men också vår samtid. Den äldre litteraturen har jag främst hittat på antikariat. I Hagbard Isbergs bok *Himmelriket och de små* från tidigt 1940-tal, beskriver författaren församlingens ansvar för de små. Detta ansvar som alltid måste finnas för ögat i Svenska kyrkans verksamhet och det är genom dopet vi tackar ja till detta. I dopet läggs barnet i Guds händer, men det är i församlingen som Guds kraft sedan får verka:

Och det finns ett tungt ord av Kristus om 'vad I icke haven gjort mot en av dessa minsta... ' Jag stryker under detta: församlingen har sitt ansvar. Den har att hjälpa de små till att taga i besittning det rike som hör dem till.⁴

En annan bok som – sett ur ett nutidsperspektiv – varit värdefull är *Parkering förbjuden!* av Pia Wiktors. Hennes bok utgår från tankarna om församlingens ansvar när det handlar om barnen. *Parkering förbjuden!* ger en teologisk och pedagogisk fördjupad grund för arbetet i församlingen.⁵

Några böcker som behandlar historia och tradition är äldre, men trots sin ålder och sitt ålderdomliga språk – har de varit innehållsmässigt värdefulla för det historiska perspektivet i mitt arbete.

Andra böcker har mer karaktär av nutid och här tänker jag 1950-talet och framåt. Här beskrivs en efterkrigstid, en tid av nytänkande och kanske inte minst en ny syn på kyrkan och barnet. Jag tänker också att 1970-talet präglades av ungdomsrevolten, med start på 1960-talet och den enskilda människans behov av frihet och integritet.

Ett annat exempel är boken *Kyrkan och förskoleåldern*, under redaktion av Christina Ekstrand. Boken vill vara en hjälp till söndagsskoleledare, genom praktiska råd, men också förmedla kunskap till intresserade föräldrar, som vill veta vad kyrkans barnverksamhet handlar om: "I hemmet fungerar inte längre en kristen uppfostran som något självklart. Många föräldrar upplever en egen osäkerhet i frågor som rör kristen tro och kristet liv..."⁶

Följande böcker berör också ett nutida perspektiv:

Barn och kyrka. Boken är skriven av prostens och kyrkoherden i Öckerö pastorat i Göteborgs norra skärgård, Gösta Gustafsson, som vill dela med sig av sina erfarenheter och synpunkter som han väljer att sammanfatta i denna bok, som också kom att bli en prästmötesavhandling

⁴ Isberg (1941), s. 11

⁵ Wiktors (1993), Se bokens baksida

⁶ Under redaktion av Christina Ekstrand (1971), s. 7

med vetenskapliga ambitioner. Författaren, på uppdrag av biskop Bo Giertz, vill låta oss förstå att hur vi kan föra ett barn till kristen tro.⁷

Trons pedagogik, av Björn Wiedel, är en annan bok som tar upp hur tron uppstår hos oss människor. Författaren menar att för att nå fram till tro handlar det om att försöka se och förstå sitt eget liv i ljuset av Guds tankar. Det kapitel i boken som jag främst kommer att fokusera på är kapitlet om trons rötter hos det lilla barnet.⁸

En av mina personliga favoriter i mitt litteratururval, är boken *Mänsklig gudstjänst*, om gudstjänsten som relation och rit. Boken är skriven av Martin Modéus och tar sin utgångspunkt i gudstjänsten där också barnet är självskriven och i högsta grad delaktig i allt som sker. Ett av bokens fyra centrala områden handlar om att återupprätta barnens plats i gudstjänsten. Här tar bl a Martin Modéus upp delaktighet, barnens roll och hur de kan vara centrum i högmässan.⁹

Till sist vill jag också nämna Christina Berglunds bok, *Vilken färg har vinden?* Här tar författaren upp hur vi i praktiken väljer att se på barnen? Gör prästen som Jesus, ställer det lilla barnet i centrum bland sina lärljungar och vilken roll vi ger barnet i 2000-talets kyrka?¹⁰ Den här boken har varit mycket värdefull för mitt arbete därför att den speglar tankarna kring barn och tro, så skilt från böcker som t ex *Himmelriket och de små*.

Det är en milsvid skillnad mellan böckerna, men nog så viktiga och angelägna båda två, för mitt arbete.

1.5 Avgränsningar

Det har funnits söndagsskola i många organisationer och samfund under ca 150 år och det finns därför också en mångfald av litteratur och viktiga tilldragelser, värda att notera, under samma period. För att begränsa mitt arbete, har jag valt att göra några nedslag i söndagsskolans historia och därefter studera Svenska kyrkans söndagsskolas teologiska skäl på nationell nivå samt vilka riktlinjer som finns av material – och tidsskäl – då det annars skulle bli ett allt för omfattande arbete. När det gäller stiftsnivå, begränsa jag studiet till Linköpings

⁷ Gustafsson (1975), s. 21

⁸ Wiedel (1988), s. 51 ff.

⁹ Modéus (2005), s. 383 ff.

¹⁰ Berglund (1999), se bokens baksida

stift och vilka teologiska skäl och riktlinjer som finns där. Anledningen till att jag väljer att studera Linköpings stift är att jag planerar att arbeta där efter avslutade studier.

1.6 Definition

Jag har inte hittat någon definition av begreppet *söndagsskola*, vare sig i Svenska akademiens ordlista eller i Nationalencyklopedin. Detta är något som jag funnit ganska anmärkningsvärt, då företeelsen söndagsskola har funnits i över 150 år. Dessutom är söndagsskola något som generationer av svenska barn har kommit i kontakt med på ett eller annat sätt under årtiondena. I den tummade gamla boken *Att hålla söndagsskola*, av John Sjögren med okänt tillkomstår, beskriver författaren begreppet söndagsskola bl a med följande ord:

En skola med gudstjänstens karaktär. Mellan söndagsskolan och vardagsskolan är skillnaden ganska stor. De har olika utgångspunkter och syften. I söndagsskolan är söndagsskolan begränsad till ett enda ämne, nämligen det ämne, som man med stor frimodighet kan ta upp till studium på Herrens dag, kristendomskunskapen... Med hänsyn till dagens helgd blir samlingen kring kristendomsämnet inte regelrätt skolmässig. Den får mer *karaktären av gudstjänst*...¹¹

I *Ny Tidskrift för lärare och uppfostrare*, år 1851 redogjorde dåvarande skoladjunkten C. E. Wallander för Stockholms tjugo s.k. *söndagsskolor*. Hans definition av söndagsskolan var en annan än John Sjögrens och han kom att dela in den i fem grupper: två stavareklasser, tio kateketskolor, fyra hantverksskolor, tre borgareskolor samt svenska slöjdföreningens skola.

I 1800-talsutgåvan av *Nordisk Familjebok* definieras söndagsskolan som en skola som på enskilt initiativ anordnas för att ”på söndagen meddela barn religiös undervisning och uppbyggelse.”¹²

Under 1800-talet kom begreppet *söndagsskola* ha två från varandra helt skilda betydelser. Det avsågs å ena sidan den barnundervisning som kyrka och församling tillsammans anordnade för barn med trosförmedlande och uppbyggligt syfte. Det kunde också förekomma socialistiska söndagsskolor med ideologisk inriktning. Ordet *söndagsskola* kunde också avse en ofta med filantropiskt motiv, anordnad allmän kunskapsskola för barn. Eftersom det var

¹¹ Sjögren (tryckår okänt), s. 3

¹² <http://runeberg.org/nf/> Nordisk Familjebok / 1800-talsutgåvan. Band 15. Socker - Tengström, s. 1265, hämtad 2010-11-22

många barn som arbetade på vardagarna, skedde denna skolundervisning i profana ämnen på söndagar.¹³

En något mer modern tolkning torde vara på sin plats för att klargöra begreppen och i boken *Kyrkan och förskoleåldern* beskrivs söndagsskolan med orden:

... Den av kyrkans arbetsformer när det gäller fostran och undervisning som vid sidan av konfirmandundervisningen har nått störst antal barn...¹⁴

Wikipedia beskriver *söndagsskola* på följande sätt:

Söndagsskola är ett forum för undervisning i bibelkunskap och kristen tro, erbjuden av kyrkor och församlingar på söndagar, ofta i anslutning till gudstjänst. Den svenska söndagsskoletraditionen riktar sig i första hand till barn och ibland tonåringar, och har i modern tid allt oftare kommit att ligga parallellt med gudstjänsten; barnen deltar ofta i gudstjänstens inledning för att sedan gå till söndagsskolan... Per Palmqvist grundare av den första söndagsskolan år 1851.¹⁵

Slutligen vill jag i detta arbete definiera av söndagsskolan på följande sätt: ”Söndagsskolan är när Svenska kyrkan på ett konkret sätt ska levandegör evangeliet för barnen i samband med söndagens högmässa”. I söndagsskolan får den kristna trons innehåll stå i centrum och här finns plats för alla barn i alla åldrar och oavsett etnicitet. Det kristna evangeliet kan nå ut till alla barn på ett sätt som gör barnen nyfikna att vilja veta mer om kristen tro. Livet ses som en gudsrelation tillsammans med andra och då är det också viktigt att integrera söndagsskolan i gudstjänsten.

2. En historisk genomgång

För att kunna skapa sig en bild, men också en förståelse för hur söndagsskolan har utvecklats till det den är i modern tid, är det viktigt att känna till dess historia. Allting har ett ursprung – så också vår söndagsskola. Från de äldsta skrifterna i Gamla Testamentet (GT), och fram till Kyrkoordningen (KO), för Svenska kyrkan 2010 och FN:s Barnkonvention, artikel 27, finns det nedskrivet om våra minsta och deras rättigheter till andlig utveckling och undervisning. Ordet undervisning inom den romersk/grekiska kulturen, är *eudire*, vilket betyder att det obearbetade (rudis) formas så att det ska kunna bli något sant mänskligt. Det som skulle ske

¹³ Bexell (2003), s. 60

¹⁴ Under redaktion Christina Ekstrand (1971), s. 7

¹⁵ <http://sv.wikipedia.org/wiki/sondagsskola>, hämtad 2010-09-10

var att barn förvandlades till medborgare, soldater eller filosofer. Motsvarande ord för undervisning inom judendomen var *jasar*, vilket skulle kunna översättas med tukt, disciplinera eller instruera. Gemensamt för både romersk/grekisk och judisk uppfostran var alltså att barnet uppfattades som ett objekt för påverkan och bearbetning.¹⁶

2.1 Bakgrund i bibeln

I biblisk mening är vi alla Guds barn – hela livet¹⁷ och det finns åtskilligt beskrivet i Nya Testamentet (NT), om hur Jesus möter barn, undervisar dem och visar dem både tålmod och tillgivenhet. När människor vill mota bort dem, blir Jesus förargad och riktar då särskilt blicken mot de små.¹⁸

Det är den kristna kyrkans tro att Gud blev människa i ett barn och redan i GT står det skrivet om barnen - långt före Jesu tid. I GT är själva barnskapet alltid kollektivt, skriver Christina Berglund i *Vilken färg har vinden? Folket är Guds barn..., Guds söner och döttrar*.¹⁹ Det är tydligt att judarna lade stor vikt vid barnens religiösa fostran: ”Församla folket, pålys en helig sammankomst, kalla samman de gamla, församla de små barnen, också de som ännu diar vid bröstet...”²⁰ Denna fostran av judiska barn nådde sin slutpunkt vid tolvårsåldern. Det var då som de unga fördes upp till templet för att invigas i den gudstjänstfirande församlingen och då också kunde ställas som ansvariga inför Guds heliga lag. ”De som lever, de som lever, de tackar dig, som också jag gör nu, och fäderna gör din trosfasthet känd för barnen.”²¹

Jesus och barnen är en text som återfinns i de tre synoptiska evangelierna (Mark 10:13-16, Matt 19:13-15 och Luk 18:15-17). Vad man generellt kan konstatera är att barnen har en framträdande roll i evangelierna, inte minst mot bakgrund av den perifera position barn hade i den antika världen.²² Även om barnet kunde ha en mer framträdande roll inom judendomen än i den hellenistiska kulturen, så har det noterats att det inte står någonstans i den antika judiska litteraturen, att det förekommit att barn lyfts fram som ideal för vuxna att ta efter.²³ Barnet är i Jesu ögon inte en kopia av den vuxne. I hans ögon har barnet ett egenvärde. Barnet står på ett

¹⁶ Wiedel (1988), s. 62

¹⁷ Bibel 2000, Galaterbrevet 3:26

¹⁸ Bibel 2000, Markus 10:13-16

¹⁹ Ibid. 5 Mosebok 14:1, Jesaja 43:6

²⁰ Ibid. Joel 2:16

²¹ Bibel 2000, Jesaja 38:19

²² Dalevi (2007), s. 150. Se Davies och Allison's resonemang. (1997), s. 35

²³ Ibid. s. 150. Se Gundry- Volfs resonemang kring detta, s. 31-40

sätt närmare Gud än de vuxna och har ett rikare förhållande till Gud än de.²⁴ Att vara barn i nytestamentlig bemärkelse handlar mycket om självklarhet, om en relation som redan är given och aldrig kan ifrågasättas och det handlar om att ta vara på den självklara ställning hos Gud och också samtidigt växa, att hålla fast vid sanningen och att förenas med honom som är Kristus.²⁵ Lärjungarna tvistade sinsemellan och frågan de sökte svar på var ju vem som var störst i himmelriket? Jesus menade tydligen på fullt allvar att ett barn skulle kunna vara ett föredöme för alla vuxna i en fråga som rör Guds rike.²⁶

Han satte sig ner, kallade på de tolv och sade: ”Om någon vill vara den främste måste han bli den ringaste av alla och allas tjänare. Så tog han ett barn och ställde det framför dem, lade armen om det och sade: ”Den som tar emot ett sådant barn i mitt namn, han tar emot mig. Och den som tar emot mig, han tar inte emot mig utan den som sänt mig”.²⁷

När Jesus ställde barnet mitt i kretsen av lärjungarna blev vissa roller plötsligt omkastade. Det lilla barnet fick bli tecken på vilket sätt de vuxna måste förändras. Barnet som Jesus lade sin arm om, hade något som de vuxna saknade?

Folk kom till honom med barn för att han skulle röra vid dem. Men lärjungarna visade bort dem. När Jesus såg det blev han förargad och sade: ”Låt barnen komma till mig och hindra dem inte: Guds rike tillhör sådana som de. Sannerligen, den som inte tar emot Guds rike som ett barn kommer aldrig dit in. Och han tog dem i famnen, lade händerna på dem och välsignade dem.²⁸

Det lilla barnets tro var inte som de vuxnas, men för Jesus var det den som räknades. Att ett barns tro inte har intellektuella framträdande drag, betyder inte att den skulle vara mindre viktig. Jesus ville visa för sina lärjungar att barnets tro på många sätt var större än deras och att de var precis lika viktiga som alla andra – om inte mer.

Berättelsen om Jesus och barnen handlar inte i första hand om undervisning – det var inte därför som Jesus lät lärjungarna föra fram barnen till honom. Det var för välsignelsen som han kunde ge dem och som de också ägde rätt till att få del av det var den religiösa upplevelsen som var det primära. Denna upplevelse fick barnen vara med om, utan att till fullo förstå den men, mötet med Jesus visar evangeliet på – inte endast en rättighet – utan också ett behov av mötet med Jesus.²⁹ Evangelierna framställer – både i berättelserna om

²⁴ Gustafsson (1975), s. 11 f.

²⁵ Berglund (1999), s. 289 f.

²⁶ Wiedel (1988), s. 62

²⁷ Bibel 2000, Markus 9:35–37, Matteus 18:3-5, Lukas 9:46–48

²⁸ Bibel 2000, Markus 9:13–16

²⁹ Sjögren (tryckår okänt), s. 12

Jesus egen barndom och i hans sätt att lägga armen om små barn och på det sättet ställa dem i centrum för åhörarna, barnet som urtypen för den utsatta människan. Talet om ”dessa mina minsta syskon” kan betyda både barn, rent bokstavligt men också utsatta och förbisedda människor i allmänhet. Barnen är pånyttfödelse, skaparkraft, lekfullhet och oförutsägbarhet och vägen till andlig förnyelse av vår kyrka.³⁰ ”Vinden blåser vart den vill och du hör den blåsa, men du vet inte varifrån den kommer eller vart den far. Så är det med var och en som har fötts av anden.”³¹ I själva verket aktualiserar Jesus därmed en gammal, men helt bortglömd tradition i GT, nämligen 2 Mos 22:22, där det står skrivet: ”... änkor och faderlösa får ni inte behandla illa.” Barnet är för oss tecknet, i nytestamentlig betraktelse, ett sakrament som ger oss som gåva vetskapen om Guds rike i och med Jesus ankomst bland oss människor, så ömtåligt och skört, delvis gömt i livet runt omkring och i församlingens liv.³²

2.2 Undervisning på medeltiden

Under medeltiden var församlingens undervisning knuten till gudstjänsten – detta gällde också barnen. Men det var främst hemmets uppgift att ge barnen den kristna undervisningen. Detta skedde huvudsakligen genom husandakt ledda av husfadern, med undervisning i bibelvetenskap och psalmkunskap men också genom gemensamma gudstjänstbesök. Det var församlingen som kompletterade hemmets insatser genom gudstjänstens undervisande moment som t ex nattvardsförberedelsen hos prästen, husförhör samt genom klockarens och prästens direkta stöd till den undervisning som hölls i hemmen.

Efter reformationen ökade förväntningarna på vad varje kristen skulle kunna. Inför husförhören dundrades det med undervisning, högläsning och memorering runt om i gårdarna för gammal som ung och där katekesen och psalmboken blev de första folkböckerna och husandakterna odlades.³³ Undervisning i skrifterna innebar också en undervisning i att läsa och skriva, men under 1700-talets industrialisering och urbanisering, utnyttjades barn mycket och blev på så sätt helt uteslutna från möjligheten att gå i skola.

Sabbatsskolor och tidiga söndagsskolor utgick då både från omsorgen om barnets själ och deras behov av att kunna läsa, skriva och räkna.³⁴ Även om man brukar räkna med, utifrån husförhörlängderna i kyrkböckerna, att svenska folket hjälpligt kunde läsa vid 1700-talets

³⁰ Berglund (1999), s. 12f

³¹ Bibel 2000, Johannes 3:8

³² Berglund (1999), s. 293

³³ Thidevall (2005), s. 126

³⁴ Berglund (1999), s. 139

slut, så var det först vid i samband med 1842 års folkskolestadga som allmän skolgång påbjöds. Så kom katekesundervisningen och *husförhören* att bli grundpelare i kristendomsundervisningen:

Husförhör, förhör som prästen skulle hålla enligt Kyrkolagen (KL) år 1686 och Konventikelplakatet³⁵ år 1726 för att kontrollera församlingens kunskaper i den kristna tron. I centrum stod *Luthers Lilla katekes*. Seden med husförhör lades ned på 1800-talet.³⁶

2.3 Söndagsskola på 1800-talet

I England som var något av ett föregångsland när det gällde söndagsskola, beskrev *Encyclopaedia of Religion and Ethics* begreppet på 1800-talet på följande sätt:

Det regelbundna katekesförhör med barn, som väl alltid varit en plikt för ordets tjänare – fastän ofta försummad under århundraden... om detta förhör varit effektivt och till fullo utvecklat, hade det kanske aldrig uppstått någon söndagsskola. Försummelsen på prästerskapets sida ifråga om att tillgodose barnens religiösa fostran gjorde söndagsskolan nödvändig... söndagsskolans ursprung måste sökas i allvarliga mäns och kvinnors sporadiska försök att meddela de första religiösa grunderna åt barn, som kyrkan försummat...³⁷

I boken *Svensk söndagsskola genom 100 år*, skriver författarna att man tidigt kunde finna begreppet ”söndagsskola” i svenska tidningar, brev eller protokoll, redan före 1851. När t ex *Tidskrift för lärare och uppfostrare* i sin andra årgångs fjärde häfte år 1848, publicerade en översikt över den s.k. folkundervisningens tillstånd i Sverige den 1 juli 1847, nämnde den också begreppet ”söndagsskola”. Där gick att läsa att det undervisades inte mindre än 9 614 pojkar och 8 815 flickor i landets samtliga söndagsskolor inom olika samfund och organisationer.³⁸

Nära två decennier tidigare hade biskopen i Växjö stift – Esaias Tegnér – tagit söndagsskolan som motiv för en dikt i *Jönköpings tidning* den 6 november 1830. Där skaldade Esaias Tegnér om hela människolivet som läsår i en skola och efter att lätt ha berört inslagen i denna skrift av växelundervisning, tabeller och avgångsbetyg, manar han till uppmärksamhet: ”Det ges ej högre lära spord. Inunder eller över sol. Lyss därefter till hans Faderns ord, Du Söndagsbarn i

³⁵ <http://www.ne.se/konventikelplakatet>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-01-14.

³⁶ <http://www.ne.se/husforhor>, Nationalencyklopedin, hämtad 2010-11-24.

³⁷ *Svensk söndagsskola genom 100 år*, 1951, s. 18. Utdrag från M.G. Glazebrook/*Encyclopaedia of Religion and Ethics* (okänt tillkomstår), s. 111

³⁸ *Svensk söndagsskola genom 100 år* (1951), s. 15

Söndagsskolen!”³⁹ I åtskilliga protokoll från olika sockenstämmor träffar man också på söndagsskolan. Som exempel kan nämnas fallet i Gavla socken i Värmland. Där beslöt man redan år 1747 att anordna s.k. sabbatsskola.

Själva definitionen av begreppet ”Söndagsskola” skulle man med varsamhet fundera över vid den här tiden, därför att man först och främst skulle ha klart för sig vad som konstituerar en söndagsskola? I *Svensk söndagsskola genom 100 år* skriver författarna att forskningen säkert skulle kunna leta fram många nästan okända namn på män och kvinnor som skulle komma att bryta mark för den svenska söndagsskolan och dess framtid och etablering.⁴⁰

Den s.k. kateketskolan under 1850-talet – som var en parallellföreteelse till den frivilliga söndagsskolan – bestod endast av innanläsning, katekes och biblisk historia. Och den var en söndagsskola just därför att den samlade sina elever varje söndag och helgdag året runt, med endast fem fridagar: långfredagen, påskdagen, pingstdagen, midsommardagen och juldagen. För att få bli lärare i en kateket-söndagsskola krävdes en folkskollärarexamen. Lönen kunde betraktas som blygsam, men ändå ungefär på samma nivå som en magisters lön i den vanliga folkskolan: 100 riksdaler per läsår. Skaran som tågade in – sammanlagt ca 400 i de tio katekes-söndagsskolorna 1850 – var ganska olika de grupper som finns idag då man kan lägga märke till är att åldern på eleverna skilde sig radikalt från våra dagars söndagsskolor. De allra flesta deltagarna var över 15 år, eller som det står beskrivet: de flesta ”till ålder komne och ej sällan oartade”.⁴¹

Kateketskolorna som bekostades av det, år 1771 bildade samfundet Pro fide et Christianimo (Sällskapet för tro och kristendom), och var avsedda för sådana som ansågs ha alltför bristfälliga kunskaper för att konfirmeras och i och med det få tillträde till nattvardsbordet.⁴² Men, vilka var de då, de pionjärer och efterföljare, som kom att starta de första söndagsskolorna och vilka var deras motiv? Var deras tanke ”bara” att förmedla evangelium, eller var deras önskan också – för individens och samhällets bästa – uppfostra barnen i kristen etik och moral?⁴³

³⁹ *Svensk söndagsskolan genom 100 år* (1951), s. 15. Dikt av Esaias Tegnér i *Jönköpings Tidning* den 6 nov 1830

⁴⁰ *Ibid.* s. 18

⁴¹ *Ibid.* s. 16

⁴² *Ibid.* s. 17

⁴³ ”Grattis söndagsskolan!” Artikel i *Nya Dagen*, 2001-09-28, s. 20

2.4 Per Palmqvist – en pionjär inom söndagsskolan

1800-talet var en förflyttningarnas tid. Människor började röra sig från land till stad, från åkertegar till städernas alltmer framväxande industrier – från fattigsverige till nybyggardrömmens Amerika. De söndagsskolor som nu skulle börja växa fram var skolor som ofta startades av filantroper, besjälade av idén att låta städernas arbetarbarn få gratis undervisning i kristendom, samt till en början med även läsning, skrivning och räkning.⁴⁴

Det var den 36-årige folkskolläraren från Stockholm, som efter en kontakt med England – den moderna söndagsskolans hemland – fick upp ögonen och ”sitt hjärta varmt för söndagsskoleverksamheten”.⁴⁵ Hans namn var Per Palmqvist.⁴⁶ Han var född i hemmanet Pilabo i Solberga socken den 18 april 1815. Hans föräldrar var kyrkvärden Sven Larsson och dess hustru Lena Nilsson. Han avlade orgelexamen och skolläraryxamen i Stockholm i juni 1838. Han var även kyrkosångare i en av stadens kyrkor. En måndagskväll i januari 1844 fick han erfara ”frid med Gud” under en bibelstund hos en änkefru Norstedt på Ladugårdslandet.⁴⁷

Per Palmqvist var skollärare i Stockholm vid en uppfostringsanstalt, vars barn han hade under sin ledning (Prins Carls skola för gossar vid Yxkullsgatan). Hans verksamhet började i liten skala, då med några andra barn, eftersom han inte ville att verksamheten skulle uppfattas som ett tvång för pojkarna på skolan. Det första Per Palmqvist gjorde var att skaffa sig rättigheter till en lokal på skolan och det beviljades honom. I ett kvarter, där han var ordningsman, bodde det många fattiga familjer. Här gick han omkring och bjöd in barnen till sig på julafton. Dessa inbjudningar mottogs med glädje och närmare 30 barn kom:

De undfägnades med julgröt, därpå läste läraren berättelsen om Jesu födelse och omtalade sedan något för dem om den söndagsskola han hade sett i London och om sin avsikt att om än i liten skala börja en sådan här.⁴⁸

Per Palmqvist inbjöd alla barnen att återkomma på en viss tid följande söndag. De kom och i Herrens namn började Sveriges allra första söndagsskola, söndagen efter jul 1851.

Uppmaningen från evangeliet, ”låt barnen komma till mig”, hade alltsedan Ansgars dagar funnit gensvar och nu också genom en folkskollärares första söndagsskola för barnen i Stockholms fattigkvarter i mitten på 1800-talet.

⁴⁴ ”Grattis söndagsskolan!” Artikel i *Nya Dagen*, 2001-09-28, s. 20

⁴⁵ *Svensk söndagsskola genom 100 år* (1951), s. 22

⁴⁶ *Ibid.* s. 22

⁴⁷ *Ibid.* s. 22. Hämtat ur Per Palmqvists självbiografi *En sjuttioårig smålänning: Små ax från Guds åkerfält*. 1886, s. 110-113

⁴⁸ *Svensk söndagsskola genom 100 år* (1951), s. 23

2.5 En helig kallelse som omsätts i handling

Det var efter kontakter med England och där man kunde se ”en hel armé tåga ut till strid emot otrons och okunnighetens makter”⁴⁹, som Per Palmqvist upplevde att han fick sin kallelse att också i Sverige starta upp en verksamhet för barn. I sin självbiografi skriver han om det – för honom – historiska mötet med pastor Scott, i England. Palmqvist och hans äldre bror Gustaf, hade gjort en resa till England för att se på den stora världsutställningen i London. På plats i London hade bröderna vid ett tillfälle stött på den välkände pastorn George Scott, vars egen verksamhet återfanns i London.

För bröderna Palmqvist berättade pastor Scott om sin metodiska verksamhet där omkring 250 barn och mellan 20 – 30 lärare och lärarinnor deltog. Dessa söndagsskolelärare som helt arbetade utan lön, samlade barn ur olika samhällsklasser i åldrarna 5 – 6 år ända upp till 16 årsåldern. Om pastors Scotts lärare skrev Per Palmqvist följande:

Bland lärarne och lärarinnorna, även de av olika samhällsställning, voro somliga helt unga, andra däremot äldre och över medelåldern, men hos alla uppenbarade sig ett intresse, som tydligt visade att det var ett levande hjärtebehov att få tjäna den Herre de tillhörde och främja hans sak. Den bön och sång, varmed skolan börjades och avslutades, var också i full harmoni med det övriga, så att allt från början till slut gav ett helgjutet behagligt intryck.⁵⁰

Denna söndagsskola var dock inte ett enstaka exempel på i England, utan endast en bland tusentals. Detta faktum var något som gjorde djupt intryck på bröderna Palmqvist, och när de återvände till Sverige efter sin resa. I synnerhet den yngste brodern Per, kände en djup kallelse att göra något liknande hemma i Sverige. I tidningen *Evangelisten* införde han efter hemkomsten från London, en utförlig artikel om söndagsskolan i England:

... Denna inrättning är ej såsom i vårt land urartad till en hwardagskola. Nej, allt hwad som den förehafwes är utaf andligt syfte... Denna skola war, såsom vanligen är förhållandet, belägen i samma byggnad som ett Kapell för den allmänna gudstjänsten. Rummet var nästan i qvadratform, stort och luftigt, lemnande utrymme för 250 barn. Från katedern längst fram i rummet till dörren war en afbalkning, som till den öfre delen bestod af ett slags sälludor, hwarigenom det inom några ögonblick kunde förvandlas från ett till tvenne eller från tvenne till ett... Skolan leddes af en föreståndare och 12 lärare samt lika antal lärarinnor. Hwarje Söndagsförmiddag något före klockan 9 samlade sig barnen med lärare och lärarinnor i skolan; gossarna med sina lärare å den ena sidan och flickorna med sina lärarinnor å den andra. Klockan 9 öppnades skolan af föreståndaren...⁵¹

⁴⁹ *Svensk söndagsskola genom 100 år* (1951), s. 23

⁵⁰ *Ibid.* s. 22. Hämtat ur Per Palmqvists självbiografi *En sjuttioårig smålänning: Små ax från Guds åkerfält*. 1886

⁵¹ *Ibid.* s. 22. *Ur Per Palmqvists rapport om den engelska söndagsskolan i Evangeliet* 1851

Det var först mot slutet av samma år som Per Palmqvist själv gick till verket och därmed var den svenska söndagsskolan ett faktum.

Sedan Per Palmqvist gripit sig an arbetet att börja en söndagsskola i Sverige och också sett att det faktiskt lyckades, skrev han ett kort brev till pastor George Scott. Denna nyhet meddelades också Londons söndagsskoleförenings styrelse, som till uppmuntran för verksamheten anslog 5 pund åt Per Palmqvist. Efter någon tvekan, hur han på bästa sätt skulle kunna använda pengarna, beslöt han att bjuda sin äldre bror på en resa till några av de norrländska städerna för att på så sätt kunna göra söndagsskolan känd också i andra delar av landet. Bröderna Palmqvist besökte Gävle, Söderhamn, Hudiksvall och Sundsvall på sin resa och på alla platser blev de välvilligt mottagna, av de få troende vänner de fann där. De hörde berättelsen om söndagsskolan, och möjligen var det så att åtminstone några av vännerna snart själva kom att starta upp egen söndagsskoleverksamhet. Per Palmqvist skrev senare till pastor George Scott om hans och broderns resa i Sverige.⁵²

2.6 Söndagsskolans historia inom Svenska kyrkan

Det kan vara svårt att säga hur gammal den kyrkliga söndagsskolan egentligen är, då det finns belägg för att det fanns söndagsskolor långt före 1851. Hur omfattande denna allra tidigaste söndagsskola varit och i vilken utsträckning den skiljde sig från den i 1686 års kyrkolag lagfästa s.k. ”klockarskolan” är oklart och outforskat. Av klockarskolan kan man inte få någon detaljerad bild genom att läsa lagtextens formulering. Vad man vet är att kristendomsundervisning och övning i innanläsning stod på schemat samt psalmsång. Genom att vara förlagd till söndagarna och kyrkan, blev den med andra ord en söndagsskola som inte helt kan förbises i söndagsskolans historia.⁵³

Den obligatoriska folkskolan, som tillkommit genom 1842 års folkskolestadga, hade genom de nya kommunallagarna 1862 förblivit en kyrklig angelägenhet. Det var kyrkostämman som hade till uppgift att tillsätta lärare i folkskolan och dessutom fatta beslut om dess budget. Skolrådet – med kyrkoherden som självskriven ordförande, hade ansvaret för att skolundervisningen genomfördes.⁵⁴ En kyrklig söndagsskoleförening bildades i Stockholm år 1868. Civilingenjören Herman Östrand (1841 – 1915) hade varit verksam inom järnverksindustrin i Skottland i tre år, och då träffat på söndagsskolor i funktion. När han kom

⁵² *Svensk söndagsskola genom 100 år* (1951), s. 29 samt Per Palmqvists självbiografi *En sjuttioårig smålänning: Små ax från Guds åkerfält*. 1886, s. 113-114

⁵³ *Svensk söndagsskola genom 100 år* (1951), s. 380

⁵⁴ Bexell (2003), s. 21

hem ville han verka för att något liknande skulle finnas i Sverige. Inom kort fanns det ett femtontal kyrkliga söndagsskolor på flera olika platser i Stockholm. Vid prästmötet i Uppsala 1879 anmäldes att det fanns söndagsskolor i 94 av stiftets 204 församlingar.⁵⁵

Många präster såg söndagsskolan som en verksamhet där lekfolk kunde få ta ett större ansvar. Då man från kyrkligt håll slöt sig samman i s.k. söndagsskoleföreningar – till vilka medlemmar valdes – var det för att kunna kontrollera lärarnas positiva hållning till Svenska kyrkans lära och samtidigt markerade föreningsformen att söndagsskolan var något annat än kyrkoförsamlingens egen verksamhet.⁵⁶

Under 1800-talets senare del kunde den kyrkliga söndagsskolan gå till så att man samlades på söndagsmorgonen, eller på söndagens eftermiddag. Alla barn möttes först i samma rum där man sjöng och bad en bön. En överlärarinna hade sedan en lektion i katekesen och eller kanske över någon gammaltestamentlig text. Därefter delades barnen upp i flera olika klasser, där lektionen helt ägnades åt Nya testamentet. Skolan avslutades med en återsamling där överlärarinnan förhörde barnen och gav en tillämpning av texten. Söndagsskolan avslutades vanligen med att alla barn fick en bibelvers att lära sig utantill, till nästa söndag.

Söndagsskolan var också en utgångspunkt för församlingens diakoni, då söndagsskolelärarna under vardagarna borde göra besök i barnens hem för att försäkra sig om att de inte led någon nöd. Inom den lundensiska högkyrkligheten såg man dock med skepsis på söndagsskolan som verksamhetsform. Biskop Gottfrid Billing (1841–1925) var kritisk till mot den alliansidé som kom att präglade arbetet och att Svenska kyrkans folk på många håll hade en gemensam söndagsskolororganisation med metodister och baptister. Han menade att det inte gick att ha ren bibelundervisning utan koppling till en formulerad kristen bekännelse. Bibelorden kunde inte få isoleras från kyrkoläran: ”En söndagsskola på sådana premisser undergrävde Svenska kyrkans lutherska identitet och förtroendet för dess bekännelse.”⁵⁷

Kyrkoherden Sven Libert Bring (1826–1905) sedermera professor i praktisk teologi i Lund, menade att söndagsskolan på ett felaktigt sätt försökte framskapa en ”andlig brådmognad” hos barnen. Kyrkoherde Libert Bring framhöll att den frikyrkliga pedagogiken behandlade barnen som oomvända hedningar som man samlade till väckelsemöten! Nej, en kyrklig barnuppfostran skulle enligt den lutherska kyrkteologin, framförallt bygga på dopet och syfta till att ge dopundervisning och det var också därför man var emot att ha gemensam

⁵⁵ Bexell (2003), s. 61

⁵⁶ Ibid. s. 227

⁵⁷ Ibid. s. 227

söndagsskola med baptister, som förespråkade vuxendop. Vidare bidrog söndagsskolan till att den gamla traditionen bröts, att barnen skulle gå i högmässan tillammans med sina föräldrar. En kyrklig söndagsskola borde fostra barnen till att inlemmas i kyrkoförsamlingens gudstjänstliv, menade kritikerna. Den kyrkliga kritiken mot söndagsskolan förklaras dessutom av att kyrkans dopundervisning ansågs till en början vara folkskolans uppgift, och kyrkan hade ett ansvar för skolan. Det är mot denna bakgrund som kyrkans reaktion mot frikyrkliga skollärare ska ses.

Under kyrkoherdens – och ytterst domkapitlets och biskopens – överinseende låg det på lärarna att vi de dagliga kristendomslektionerna positivt och fattbart förmedla den trosåskådning som Svenska kyrkan stod för.⁵⁸

Kristendomskunskapen var fortfarande vid 1800-talets slut, skolans viktigaste kunskapsämne, enligt folkskolestadgan där enligt timplanen ämnet var uppdelat på två kurser: katekesen och biblisk historia. Något maximerat timtal fanns inte från början inte, men Sveriges folkskoleinspektorer hade 1867 rekommenderat att ämnet borde ägnas sex av sammanlagt trettio veckotimmar, men där timtalet fastställdes till fem 1878. Många av de präster som tidigare kritiserat söndagsskolan kunde anse att barnen borde få vila sig från undervisning på söndagarna, ville nu däremot på barnens fritid ge ett alternativ till folkskolans kristendomsundervisning.⁵⁹

2.7 Kyrkan finner en form för sin söndagsskola

Mot slutet av 1800-talet skedde en omsvängning rum då söndagsskolan ofta kom att diskuteras på både prästmöten och prästkongresser. Här tvingades prästerna konstatera att varken hemmens eller folkskolans kristendomsundervisning fungerade efter kyrkans ideal. År 1887 utformades – vid prästkongressen i Stockholm – en strategi, av biskop Uddo Lecherd Ullman (1837–1930) som gick ut på nödvändigheten av särskilda barn gudstjänster. Biskop Ullman menade att detta var ett kyrkligt sätt att undervisa barn, som integrerade dem i församlinglivet och som dessutom fostrade dem till kyrkokristna som fann sin glädje i högmässan. Söndagsskolorna var oftast alldeles oliturgiska och liknade mera konventiklar för barn; de fostrades alltså till okyrklighet, menade biskop Ullman. Karlstad biskopen Claës Herman Rundgren (1819–1906) påpekade vid 1887 års prästmöte att kyrkliga söndagsskolor – anordnade av församlingspräster och skolrådet – var det bästa medlet för att bevara kyrkans

⁵⁸Bexell (2003), s. 227 f.

⁵⁹Ibid. s. 228

enhet. Vid prästmötet i Uppsala 1891, konstaterade Waldemar Rudin (1833–1921) att det omfattande söndagsskolearbetet som de frikyrkliga samfunden ägnade sig åt, var ett effektivt sätt att fjärma barnen från kyrkligt liv och istället ville han att man skulle anordna särskilda barn gudstjänster med enklare liturgi, dessutom pedagogiskt genomtänkta och för åldersgruppen anpassade predikningar och också med inslag av sång.

Vid prästmötet i Strängnäs 1897 motionerade biskop Ullman med samma syfte. Han kom året därpå att ge ut en gudstjänstordning för barn gudstjänster och gav också sina präster anvisningar om lämpliga barnpostillor.⁶⁰ Detta skedde samtidigt som dopen, tidigast i Linköping, Växjö och Visby stift, allt oftare kom att förläggas till kyrkan – även om det var stora regionala skillnader över landet. Biskop Ullman ville skynda på denna utveckling och markera dopets plats i en luthersk kyrka, inte endast genom att det förlades i kyrkorummet, utan att de också skedde vid särskilda festligt anordnade dog gudstjänster inför en hel församling.

I många kyrkor hade dopfuntarna kommit ur bruk eller saknades helt – då de stora, medeltida dopfuntarna ansågs alltför opraktiska, därför nya införskaffades. På nya dopfuntar och dopfat blev det nu vanligt att skriva några ord som alltså ingår i doppastoralen: ”Låt barnen komma till mig”.⁶¹ Det fanns alltså i Svenska kyrkan vid den här tiden en spänning mellan barn gudstjänst och söndagsskola. Vid kyrkomötet 1909, diskuterades den kyrkliga söndagsskolan som en uppgift för den nyinrättade diakonstyrelsen. Fortfarande var det inte okontroversiellt då tanken mötte kritik därför att – som domprosten Lundström i Uppsala uttryckte det – redan ordet söndagsskola hade en reformert bismak.

Misstänksamheten kom emellertid att successivt att lägga sig och främjandet av den kyrkliga söndagsskolan skulle under 1900-talet bli en av Svenska kyrkans diakonistyrelsens centrala uppgifter.⁶²

År 1900 gick nästan 30 % av alla skolpliktiga barn även i söndagsskolan och statistiken för söndagsskolverksamheten såg ut som följer, år 1880–1909.⁶³

Totalt antal barn (c:a 4–14 år) i söndagsskoleverksamhet i hela landet samt ungefärligt procenttal av åldersgruppen 1880–1909:

⁶⁰ Bexell (2003), s. 228

⁶¹ Ibid. s. 229

⁶² Bexell (2003) s. 230

⁶³ Ibid. s. 228. Källa: G. Vallinder, *Den svenska söndagsskolans historia*, 1926, s. 152.

År 1880	150 000 barn	11%
År 1889	242 000 barn	17%
År 1901	243 000 barn	16%
År 1909	320 000 barn	18%

Svenska kyrkan hade nu börjat finna en form för söndagsskolan. På många håll menade man att folkskolan – som ännu låg under Svenska kyrkans överinseende, förmedlande en grundläggande kristen grundkunskap till barnen. Denna undervisning kompletterades sedan genom kyrkans egen konfirmationsundervisning. Hittills hade man också förutsatt att de svenska hemmen var kristna och på sätt kunde förmedla en kristen fostran. Men, man började emellertid hysa tvivel och skolans kristna fostran liksom om föräldrarnas egna möjligheter och förmåga att fylla den uppgiften. Skola och hem var inte längre tillräckliga garantier för barnens kristna uppfostran.

Det fanns också olika åsikter om hur man skulle möta barnen i församlingen. Antingen skulle man inrikta sig på barnens kristna fostran och kanske framför allt öka deras bibelkunskap, eller så skulle man ha som mål att föra in dem i församlingens gudstjänstgemenskap.⁶⁴

Hagbard Isberg konstaterar i sin bok *Himmelriket och de små*, att i den kristna församlingen hade ansvars känslan för barnen mer och mer vaknat och tagit sig uttryck i form av söndagsskolor och att den med ”kärlekens hela energi” inriktade sig på de allra minsta och att detta var till mycket stor betydelse för söndagsskolan själv.⁶⁵ Motivet för söndagsskolan kom tidigt att bli: ”Gud vill det. Traditionen kräver det. Barnen behöver det.”⁶⁶

Barnens rätt och behov att få del av evangeliet välsignelser är sedan länge en av de starkaste drivkrafterna bakom söndagsskolans gärning och gör den därför till en helig uppgift.⁶⁷

2.8 Den moderna söndagsskolan

Under 1950-talet nådde söndagsskolan sin verkliga storhetstid i Sverige. Andra världskriget var slut och stora barnkullar bidrog till det höga närvarotalet. 1951 gick drygt 138 000 barn i Svenska kyrkans söndagsskola. Det var det samfund som hade flest barn i sin verksamhet, följt av Svenska Missionsförbundet som samma år kunde räkna in 114 869 barn i sin söndagsskoleverksamhet. Man kan konstatera att det var en omfattande verksamhet. Det som

⁶⁴ Brohed (2005), s. 59

⁶⁵ Isberg (1941), s. 51

⁶⁶ Sjögren (okänt tillkomstår), s. 6

⁶⁷ Sjögren (okänt tillkomstår), s. 7

dock tycktes överraskande var att den stora kyrkan – folkkyrkan – Svenska kyrkan – där faktiskt nästan hela befolkningen var med – inte hade fler barn i söndagsskolan.⁶⁸

Förklaringen var enkel – söndagsskolan var från början en frikyrklig arbetsform.

Vi var många som gick i söndagsskolan i Sverige. Prästen och författaren Dag Sandahl skriver i sin bok *Alla vi barn i söndagsskolan*: ”Vi har övats att läsa upp små verser vid julspel... tagit med söndagsskoltidning hem... farit på utflykt... Förr eller senare slutade vi”.⁶⁹

En anledning till att söndagsskolan började tappa mark är att när det fanns

kristendomsundervisning i den vanliga skolan behövdes självfallet inte söndagsskolan på samma sätt längre. År 1955 skildes – genom ett riksdagsbeslut – i princip den svenska skolan från Svenska kyrkan. Detta ledde till att skolan under 1960-talet undervisade om religion men inte kristendom. Det gick kanske långsamt att försöka skapa en annan undervisning än kristendomsundervisning – men ideologiskt hade Svenska kyrkan tvingats till reträtt.⁷⁰

År 2009 gick 7 763 barn regelbundet i söndagsskolan i Svenska kyrkan. Det är stor skillnad mot glansdagarna i början på 50-talet och vad kan vara anledningen till det? I första hand kan den siffran förklaras av att det idag finns en mer omfattande verksamhet för barn inom Svenska kyrkan och utbudet att välja är därför större. Förutom söndagsskola erbjuder kyrkan idag också t ex babysång, barntimmar, barnkör och öppen förskola.⁷¹ I dag är det dessutom en annan målgrupp som utnyttjar kyrkans barnverksamhet än tidigare. Det är inte i första hand en längtan efter att söka och utveckla sin tro, utan kanske mer ett sätt för daglediga föräldrar att under lek, sång och gemenskap, få umgås med andra i samma livssituation.

Söndagsskolans popularitet började minska i slutet av 1950-talet. Två faktorer som getts som förklaring till detta faktum var att allt fler skaffade TV och bil. Barntimmarna försvann när den kommunala barnomsorgen byggdes ut även om det fanns de församlingar som startade egna kyrkliga förskolor. Med kommunal barnomsorg går barnen till fritids efter skolans slut och där förekommer alla de aktiviteter som den kyrkliga barnverksamheten erbjöd – pyssel, korvgrillning, utflykter m m. Utöver skolornas fritidsverksamhet finns det en uppsjö av aktiviteter för barn i dag att välja på - som inte fanns att tillgå på samma sätt bara för 30–40 år sedan – valmöjligheterna är oändliga. Om kyrkan erbjuder just dessa aktiviteter är det ingenting nytt och spännande, som det var förr när barn som var hemma kom till

⁶⁸ Sandahl (2007), s. 83

⁶⁹ Ibid. s. 83

⁷⁰ Ibid. s. 86

⁷¹ ”Kyrkan i siffror”, Svenska kyrkans hemsida, www.svenskakyrkan.se, hämtad 2010-10-25

gemensamma aktiviteter. Hur de kyrkor som döper barn ska följa upp med dopundervisning är den allvarliga fråga som de flesta undviker. Ändå det faktum att dop av barn hör samman med undervisning. Det var därför som 1800-talets präster arbetade så hårt för att kunna införa obligatorisk folkskola.

Söndagsskolan finns kvar i en del församlingar, men når bara barn som har motiverade föräldrar. Ofta är det söndagsskola för barnen när prästen predikar för de vuxna. Det är bra för dem som är med – både att det finns i gudstjänsten tillsammans med vuxna och att de närvarande barnen har en undervisning som är anpassad efter deras behov. ”Men vi är långt ifrån den tid då hundratusentals barn gick i söndagsskola och tusentals frivilliga tog ansvar för deras kristna fostran”, konstaterar författaren och prästen Dag Sandahl.⁷²

För 150 år sedan startade pionjären och folkskolläraren Per Palmqvist sin allra första söndagsskola för barn i de fattiga kvarteren i Stockholm, med en enda tanke och ett enda syfte för ögat – nämligen att nå ut med Guds evangelium till alla barn. Idag är det en annan tid, så långt ifrån Per Palmqvist tankar, men uppdraget att föra ut evangeliet står enligt kyrkan kvar och är lika viktigt och angeläget. Barnen *ska* enligt kyrkan ställas i centrum i kyrkan också idag – på samma sätt som när Jesus tog dem i famnen, lade händerna på dem och välsignade dem. Hur arbetar Svenska kyrkan med det uppdraget på 2000-talet? Vilka är de teologiska skälen och hur presenteras de?

3. Svenska kyrkans söndagsskoleteologi idag

3.1 Teologisk reflektion

”Den som inte tar emot Guds rike som ett barn kommer aldrig dit in” läser vi i Markusevangeliet.⁷³ I evangeliet är barnet inte bara viktigt och värdefullt, det framstår till och med som en förebild för alla människor. Barnet kan i många fall ha en uttryckslös och för oss vuxna ibland överraskande, insikt i trons värld. Ett barns tillit och – i en del vuxnas ögon – naiva gudstro är värd att ta på fullt allvar och lyfts i flera av bibelns texter fram, som exempel på hur människans tillit till Gud ska vara. Då kan barnet hjälpa oss att få nya perspektiv på vår egen gudsrelation och göra oss mer beredda på vår Guds överraskningar. Det lilla barnet som en förebild i religiöst hänseende är viktigt, men detta får inte skymma att vi faktiskt räknar med barnen för deras egen skull. Guds löfte om närhet och stöd för alla – stora som små –

⁷² Sandahl (2007), s. 90

⁷³ Bibel 2000, Markus 9:13–16

finns med i Missionsbefallningen i Matteusevangeliet: ”Jag är med er alla dagar till tidens slut”.⁷⁴ Detta är ett löfte som talar såväl om nuet som om framtiden och visar på ett växande i tro. På dessa löften kan människan bygga sin tillit, en tillit som får växa, utvecklas och fördjupas i gudstjänst, bön, samtal och undervisning. En utveckling för barnen måste ske på barnets egna villkor tillsammans med barnets egna uttrycksformer.⁷⁵

Mitt i vuxenvärlden lade Jesus armen om barnen och ställde dem i centrum, för att utmana och korrigera det vuxna förstelnande perspektivet på livet som vi lagt oss till med. Barnen får representera något omistligt som vuxenvärlden tyvärr vänt sig bort ifrån. Den som är beredd att möta verkligheten måste, enligt Jesus, låta omvända sig och bli som barnen. Om Jesus ställer barnen i centrum, så kan inte vi göra något annat, skriver Martin Modeús i sin bok *Mänsklig gudstjänst*.⁷⁶ Jesus började sitt liv som vi andra och förlorade aldrig barnets perspektiv på livet. Jesus såg barnen och han såg dem som syskon och föredömen. Han såg dem som de bästa exemplen på Guds upp och nervända värld, där allt är av nåd och inget går att förtjäna.

I boken *Vi har något att berätta*, skriver prästen Sune Karlsson m fl. att barnen lever med sina sinnen vidöppna. Det gör dem sårbara men ger också en känslighet för hur människor och vilka regler och stämningar som råder. För att bli sanna människor, sådana som vi – enligt kristen tro – är skapade till att vara, behöver vi använda våra sinnen, menar författarna.⁷⁷ Vi behöver dem för att kunna se orättvisor och sanningar. Vi behöver dem också för att kunna se äkthet och kärlek. Gud valde barnets väg redan från allra första början.⁷⁸ Som en ledkälla för kyrkan bör gälla: Barnet måste få veta att Jesus är deras vän och genom gudstjänsten och söndagsskolan komma dem närmare, skriver Sune Karlsson och Magdalena Johansson i inledningen av sin bok.⁷⁹ Glädje är något som för alla barn hör till det mest meningsfulla. Evangelium i ordets rätta är att det glada budskapet bör få lysa igenom alltihop och låta barnen förstå att de är mottagare av budskapet från Gud, poängterar författarna.⁸⁰ Boken *Källan* är skriven av två söndagsskoleledare – Birgitta Carlquist och Lilian Johansson. Tillsammans skriver de att man i söndagsskolan får göra sitt allra bästa att plocka bort den

⁷⁴ Bibel 2000, Matteus 28: 20

⁷⁵ Almer m fl. (2004), s. 13

⁷⁶ Modéus (2005), s. 394 ff.

⁷⁷ Karlsson m fl. (1999), 9 ff.

⁷⁸ Höög & Söderström (1994), s. 11

⁷⁹ Karlsson m fl. (1999), s. 12

⁸⁰ Ibid. s. 9 ff.

intellektuella snedbelastningen, som tyvärr kan infinna sig.⁸¹ När barnen är ensamma – utan vuxna – ska de fritt få leva ut i sin egen rytm och då får evangeliet bli levande och personligt, och där får Jesus Kristus och barnen vara i centrum. Vi behöver inte grubbla närmare över vilka egenskaper det är som ger barnen rätt till Guds rike, menar Carlquist och Johansson och skriver vidare att det räcker med att vi ser dem som våra medkristna, som de som vi kan få upptäcka tron tillsammans med, som de som kan visa oss vad tro och gudsupplevelse är. Det är pärlor och skatter som barn ger de vuxna. De kan uttrycka känslan av helighet och av gudsupplevelser på för oss vuxna ett helt oväntat sätt, avslutar Carlquist och Johansson.

3.2 Barnet i kyrkans böcker

Att barnen är viktiga kan kyrkan konstatera, men på vilket sätt finns barnen med i Svenska kyrkans böcker och material idag? I KO – vars huvuduppgift är att ange dess strukturer och beslutsformer som ger de bästa förutsättningarna för att Svenska kyrkan ska kunna fullfölja sin kallelse⁸² – kan man konstatera att barnen dock är påfallande osynliga. I femte avdelningen i KO, som handlar om gudstjänsten, kan man läsa att ”alla i församlingen är kallade att delta i gudstjänsten och komma med sina erfarenheter och livsfrågor till det gemensamma mötet med Gud.”⁸³ I denna formulering ingår självklart också barnen, men återigen – de blir osynliga. Man kan skymta barnen i kap 19 om dopet, där de nämns tillsammans med ungdomar och vuxna såsom tilltänkta dopkandidater. Det är positivt att den situation som råder – nämligen den att dopet efterfrågas av människor i alla åldrar – avspeglas i kyrkoordningen. Dopundervisningen är på samma sätt – riktigt – relaterad till alla dop, oavsett hur gammal man är. För vuxna och unga kan man notera att undervisning ska föregå dopet (18:6). Egentligen är det bara när det gäller kyrkoherdens skyldighet att informera och bjuda in till dop som barn och unga i KO-förslaget kan få en slags särställning.

Det är kyrkans uppgift att klargöra för alla vad dess tro, bekännelse och lära innebär. Därför inbjuder Svenska kyrkan alla att tillhöra trons folk och också dela dess liv. I vår kristna tro intar barnen en särställning och därför behöver de också särskilt uppmärksammas i Svenska kyrkan. Dessa rader är hämtade från inledningstexten till första avdelningen 1 kap Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära ur KO, som antogs av Kyrkomötet i juni 1999. Denna

⁸¹ Carlquist & Johansson (2000), s. 23

⁸² Kyrkoordningen med angränsande lagstiftning för Svenska kyrkan (2010), s. 11

⁸³ Ibid. s. 4

helhetssyn ska genomsyra församlingsinstruktionens 4 huvudområden, nämligen: gudstjänst, undervisning, diakoni och mission.

Om huvudområdet *undervisning*, skriver Sven Thidevall i sin bok *Folkkyrkans tid, församlingsinstruktionerna berättar*, att uppdraget om undervisning hör samman med dopet och menar att allt lärande i församlingen kan förstås som dopundervisning. Thidevall menar att många församlingar betonar sambandet mellan dopundervisningen, barnen i församlingen och framtiden. Församlingen har ett uppdrag och ett församlingsansvar inför de som döps och ett ansvar för att stödja familjerna med barnens kristna fostran.⁸⁴

Prosten Christina Berglund, skriver i sin bok *Vilken färg har vinden?* att barnens plats i kyrkans liv handlar oftast mest om dop och dopundervisning och det är därför viktigt att det inte blir ett för trångt perspektiv. Alla människor är – enligt kyrkans kristna tro – skapade till Guds avbild, oavsett om de är döpta eller inte, poängterar Christina Berglund.⁸⁵ I Svenska kyrkans söndagsskola är alla välkomna – döpta eller inte och det är viktigt att komma ihåg. Det är också viktigt att påminna sig om att Jesus älskar inte bara de döpta barnen, utan alla barnen. De döps för att därför att han faktiskt älskar dem. De kan döpas som små, därför att också ett litet barn är en fullvärdig människa. Berglund menar att hur kyrkorna ser på och behandlar barnen är viktigt för hela samhällslivet och barnets värde är en brännpunkt där allas vår människosyn får stå i fokus:

Är barnets värde och omsorgen om barnets väl inte självklart är människovärdet för vuxna och gamla det inte heller. Om Kyrkan i sitt liv inte gör som Jesus gjorde, lägger armen runt barnet och ställer det i centrum, då är det inte givet att samhället gör det heller.⁸⁶

I den svenska kyrkohandboken – antagen för Svenska kyrkan av 1986 års kyrkomöte – infördes det officiella begreppet *Familjegudstjänst*.⁸⁷, en gudstjänstform som har vunnit terräng under den kraftiga expansionen av Svenska kyrkans vardagsverksamhet för barn under 1970- och 80-talen. Men istället för uttrycket Familjegudstjänst används på väldigt många håll, så hålls ”Gudstjänst för stora och små” eller ”Söndagsskola för alla”, för att markera att gudstjänsten inte alls bara vänder sig till barnfamiljer.⁸⁸

⁸⁴ Thidevall (2005), s. 128

⁸⁵ Berglund (1999), s. 33

⁸⁶ Ibid. s. 33f.

⁸⁷ *Den svenska kyrkohandboken* (2006), s. 123

⁸⁸ Berglund (1999), s. 111

Den svenska psalmboken, (PsB 86) som enligt Kyrkomötets beslut antogs 1986, har under rubriken *Barn och familj*, tio psalmer samt i rubrikens undertext hänvisning till ytterligare åtta.⁸⁹ Det finns en tydlig tendens i PsB 86 att dess innehåll i de särskilda barnpsalmerna, nr 605 – 614 är övervägande ljusa och ”gulliga”. Ett undantag finns genom psalm 609 – Advent är mörker och kyla, som faktiskt tar upp våld och krig. Man skulle kanske kunna förvänta sig mer psalmer av livsfrågeorientering speglas i urvalet av psalmer, men så är inte fallet. Men finns något om barns ibland jobbiga livssituation eller deras sorg – det är ett perspektiv som närmast har försvunnit, menar Christina Berglund.⁹⁰ Prästen och författaren Dan Sandahl skriver i *Alla vi barn i söndagsskolan* att det finns en svaghet när barnet står i fokus – tron blir lite barnlig. Är det kanske så att barns tro inte riktigt tas på allvar, undrar Sandahl?⁹¹

3.2 Barnkonventionen – en utmaning för Svenska kyrkan?

FN:s barnkonvention understryker att alla barn har ett fullt och lika människovärde, och att barn måste kunna göra sig hörda och kunna påverka sin situation. Detta rättighetsbaserade perspektivet har stor betydelse för kyrkans arbete med barn och unga, såväl i Sverige som internationellt.⁹²

Den polsk-judiske pedagogen, barnläkaren och författaren Janusz Korczak, (1878–1942) ägnade sitt liv åt att arbeta med barn och ungdomar och hans tankar om barns rättigheter har blivit kända över hela världen. I hans pedagogik står alltid barnet-människan i centrum. Många kan idag spåra Korczaks inflytande på FN-konventionen om barns rättigheter. Barn är enligt Korczak den enda möjligheten till en bättre värld.⁹³

Efter många år av diskussioner och opinionsarbete antog FN:s generalförsamling konventionen om barnets rättigheter – även kallad barnkonventionen. I och med upprättandet av konventionen fastslogs att barnets rättigheter är universella, d v s ska gälla för alla barn i hela världen, att barn har egna rättigheter och människovärde, men också att barn har ett speciellt behov av skydd och stöd.

1989 trädde Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter i kraft. I flera olika artiklar regleras samhällets och de vuxnas ansvar för att barnet ska få möjlighet att växa upp under

⁸⁹ *Den svenska psalmboken med tillägg* (2003)

⁹⁰ Berglund (1999), s. 123 f.

⁹¹ Sandahl (2007), s. 6

⁹² <https://internwww.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=47391>, hämtad 2010-12-14

⁹³ Korczak (1992), Se boken baksida

goda förhållanden och utvecklas.

Barnkonventionen är ett rättsligt bindande, ett internationellt instrument som innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn över hela världen. Barnkonventionen bygger på principen om icke-diskriminering, det betyder i klartext att alla barn har samma rättigheter oavsett kön, hudfärg eller religion. FN:s konvention om barnets rättigheter har i dag formellt bekräftats av 193 stater. Det är alla länder i världen förutom USA och Somalia. Sverige bekräftade barnkonventionen 1990.

Alla länder som har bekräftat barnkonventionen har åtagit sig att vart femte år rapportera till FN hur man lyckas följa konventionen. FN:s barnrättskommitté tar emot rapporterna och sköter övervakningen.⁹⁴

Barnkonventionens bärande princip är att se till ”barnets bästa”(artikel 3). FN:s konvention om barnets rättigheter genomsyras av att barnets bästa alltid måste komma i första rummet. En del av denna målsättning handlar om att uppmärksamma attityder, förhållanden och arbetssätt i både hem, samhälle och kyrka. Tanken är att konventionen ska vara ett verktyg i arbetet med att förbättra barns villkor – barnperspektivet ska utvecklas så att barnets bästa alltid sätts i centrum. I barnkonventionen betraktas barnet som en självständig individ som är värd samma respekt som en vuxen.

Barnet ses som en människa, som de vuxna ska ge de bästa förutsättningarna att mogna och utvecklas. Barnet – den nya människan, är ett nytt ”jag” som kommit till världen, och som på egna villkor och med egna förutsättningar relaterar till sin omgivning, skriver författaren Hans Almer m fl. i Svenska kyrkans dokument *I dialog med barn*.⁹⁵

I barnkonventionen finns också rätten till ”andlig utveckling” uttalad i artikel 27. Den andliga utvecklingen berör alla sidor av barnets liv. Att vara människa innebär bl a att kunna leva upp till sina egna religiösa behov. Den kristna kyrkans utgångspunkt, för att ge alla barn en möjlighet till detta, finns i Jesus ord om barnet som störst i Guds rike och även i barnkonventionen.⁹⁶

Varje barn har – enligt kristen tro – en egen relation till Gud. Det är församlingarnas ansvar att barnkonventionen följs. Svenska kyrkans församlingar måste bli en tydlig röst i samhället

⁹⁴ www.unicef.se/barnkonventionen, hämtad 2010-10-27

⁹⁵ Almer m fl. (2004), s. 12

⁹⁶ Bibel 2000, Matteus 18:1-11

när det handlar om barnets universella rättigheter, menar författarna till skriften *I dialog med barn*.⁹⁷

Under 2010 års Kyrkomöte - som avslutades i Uppsala 2010-10-29, lämnades en motion in angående barnkonventionen och kyrkoordningen. Det var biskop Thomas Söderberg m fl. som i Motion 2010:29 lämnade in ett förslag till kyrkomötesbeslut, nämligen att skriva in FN:s barnkonvention i den svenska kyrkoordningen med följande motivering: ”I kristen tro intar barnen en särställning och de behöver därför särskilt uppmärksammas i Svenska kyrkans verksamhet...”⁹⁸ Motionen avslogs dock med motiveringen:

Utskottet finner att barnens rättigheter är angelägna att beakta i församlingarnas arbete. Detta sker främst i verksamheten i församlingarna. Det bör äga rum en dialog mellan församlingarna och den främjandefunktion som nationell nivå och stiftelsen har. Transformering och inkorporering av internationella konventioner sker i form av lagstiftning och hör därför enligt utskottets mening inte hemma i kyrkoordningen.⁹⁹

Trots att motionen avslogs är det intressant att frågan lyftes för diskussion på Kyrkomötet. Det visar att många kyrkoarbetare tycker att FN:s barnkonvention är viktig för Svenska kyrkans inställning till barnens rättigheter. Till skillnad från Sverige har Norge valt att göra barnkonventionen till lag genom s.k. *inkorporering*. En första utvärdering av vad inkorporeringen av barnkonventionen i norsk rätt har fått för effekter, har nu kommit och där kan man bland annat se att barnets rättsliga ställning har stärkts och att innehållet i andra lagar som handlar om barns rättigheter har påverkats av barnkonventionen, till exempel rätten att bli hörd. Det har visat sig att när barnkonventionen gjordes till lag i Norge, kom barns rättigheter att stärkas. Det visar en färsk utvärdering, som bland annat pekar på att barnkonventionen i högre grad än tidigare ligger till grund för beslut eller domar.¹⁰⁰ Barnkonventionen är just nu högaktuell, då den fyllde tjugo år den 20 november 2010, men trots det finns det idag brister i både lagstiftning och praxis i Sverige, vilket gör att enskilda barn drabbas hela tiden. Sverige har förövrigt också fått återkommande kritik av FN:s barnrättskommitté för hur man lever upp till konventionen.¹⁰¹

⁹⁷ Almer m fl. (2004), s. 12

⁹⁸ www.svenskakyrkan.se/kyrkomotet. Barnkonventionen och kyrkoordningen Mot 2010:29 av Thomas Söderberg m.fl. Hämtad 2010-11-01

⁹⁹ www.svenskakyrkan.se/kyrkomotet. Barnkonventionen och kyrkoordningen, Kyrkorättsutskottets betänkande 2010:2. Hämtad 2010-11-01

¹⁰⁰ <http://www.unicef.se/nyheter/barns-rattsliga-stallning-starktes-i-norge>, hämtad 2011-01-14

¹⁰¹ <http://www.unicef.se/nyheter/barns-rattsliga-stallning-starktes-i-norge>, hämtad 2011-01-14

4. Hur presenteras söndagsskolan på nationell nivå, vilka är de teologiska skälen och vilka riktlinjer ges?

4.1 Teologiska skäl

På Svenska kyrkans officiella hemsida, *svenskakyrkan.se*, finns kyrkans uppgifter tydligt beskrivna:

Vad är Svenska kyrkans uppgift? Frågan skulle säkert kunna besvaras på en mängd olika sätt utifrån vem och var man är. Mötet med Svenska kyrkan kan uppstå i barnverksamheten, i kyrkokören, vid en begravning, på en konsert eller i en söndagsgudstjänst. Allt är lika viktigt för den enskilda människan.

Utifrån det som är kyrkans uppgift formas verksamheten efter de behov och styrkor som finns i församlingarna. Öppenheten och dialogen med människorna med Jesus som förebild är grunden. Mötet, var man än befinner sig i livet, är det som Svenska kyrkan vill ta vara på.¹⁰²

Kyrkans uppdrag är – där Svenska kyrkan har enats om – att alla församlingars grundläggande uppgift bl.a. är att bedriva undervisning, med syftet att människor ska få leva i tro på Jesus Kristus och i en kristen gemenskap. Jesus undervisade människor, han berättade liknelser och samtalande med människor som han mötte för att han ville visa på Guds kärlek till alla:

Jesus sade: ”Låt barnen komma hit till mig och hindra dem inte: Guds rike tillhör sådana som de”. Jesus ville att barnen skulle vara med och han visade ofta på barnen som de som älskade utan fördomar. De ställer också många av de kloka frågorna. I Svenska kyrkan finns plats för barnen i grupper där det finns tid och möjlighet att ställa frågor och prata allvar, men också att leka och ha roligt tillsammans.¹⁰³

Ett av kyrkans grundläggande uppdrag är alltså att bedriva undervisning, och på en Svenska kyrkans hemsidor finns all församlingsstatistik i hela landet samlad, under ”Kyrkan i siffror”. Här kan man bl a konstatera att antalet besök i Svenska kyrkans uppsökande verksamhet i skolor, förskolor och fritidshem blev något fler 2009 än året tidigare. Också föräldrars och små barns besök i öppna förskolor och i söndagsskolor ökar något. Den aktuella statistiken ställs samman genom att församlingarna räknar hur många deltagare de har i exempelvis gudstjänster, barnverksamhet och konfirmandgrupper.

Svenska kyrkan har samlat in verksamhetsstatistik ända sedan 1970. Detta gör det möjligt att

¹⁰² <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=642644>, hämtad 2010-11-25

¹⁰³ <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=659311>, hämtad 2010-11-25

studera och analysera verksamheten och samla in på församlingsnivå. Databasen presenterar siffror från 1995 och framåt.¹⁰⁴

Från en uppladdningsbar PDF-fil kan man sedan studera statistiken över bl a söndagsskolans öppna verksamhet i hela Sverige. Från och med 2001 ändrades sättet att räkna statistiken, så därför redovisas endast uppgifter från de senaste nio åren.

Regelbundna deltagare i gruppverksamhet/söndagsskola:

År 2002	3 367 barn
År 2003	3 650 barn
År 2004	4 153 barn
År 2005	3 929 barn
År 2006	4 367 barn
År 2007	5 236 barn
År 2008	6 589 barn
År 2009	7 763 barn ¹⁰⁵

Denna statistik visar att sedan 2006 kan man se en stadig ökning av antalet barn som regelbundet deltog i Svenska kyrkans söndagsskola. En förklaring kan vara att allt fler församlingar har börjat ha söndagsskola i högre utsträckning än tidigare. Man har sett vikten av att föra ut evangeliet också till barnen. Det finns dessutom många ideella krafter som idag tycker det är viktigt att få en uppgift i församlingens verksamheter, och då är söndagsskolan ett bra exempel på detta. Många församlingar har försökt svara upp mot andra fritidsaktiviteter och breddat sitt utbud av barn- och ungdomsaktiviteter.

I *Kyrkans Tidning* och reportaget "Söndagsskolan på frammarsch" förklarar Birgitta Carlquist, redaktör för tidningen *Barn och familj*, att dagens föräldrageneration – som är rätt blank när det handlar om kristen tro – vill ge sina barn, och kanske sig själva en ny chans och Inga-Britt Jonsson i Luleå säger i *Kyrkans Tidnings* artikel att skälet till att söndagsskolan växer är att barnen i den kommunala barnomsorgen inte har möjlighet att vara med på kyrkans barntimmar och då återstår söndagsskolan.¹⁰⁶

¹⁰⁴ <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562>, hämtad 2010-11-25

¹⁰⁵ <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562>, hämtad 2010-11-25

¹⁰⁶ Elworth, Kerstin (1998), "Söndagsskolan på frammarsch". Artikel i *Svenska Kyrkans tidning*, häfte 36, del 2, sid 24-25

4.2 Officiell hemsida och skriftligt material

Det finns det en hel del viktigt material att tillgå kring kyrkans barnverksamhet. Dock kan jag konstatera att materialet inte specifikt handlar om söndagsskolan utan generellt om all barnverksamhet och det är dessutom inte helt enkelt att hitta det man söker på hemsidan – att skriva in ordet ”söndagsskola” räcker inte. Det var först efter samtal med Kyrkokansliet i Uppsala som jag fick veta att jag skulle söka på ”I dialog med barn”, för att få resultat på min sökning. *I dialog med barn* är ett grunddokument för Svenska kyrkan, tillsammans med två andra skrifter som heter *Lärande och undervisning* och *När skola och kyrka möts*. *Lärande och undervisning* beskriver en grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete och till syfte att vara en utgångspunkt för – i första hand – församlingarnas arbete med lärande och undervisning.¹⁰⁷ Grunddokumentet *När skola och kyrka möts*, är i första hand en grund för kyrkans arbete med skolan.

Dessa tre skrifter finns att beställa hos Svenska kyrkans Informationsservice. Skriften *I dialog med barn* är fastställd av Svenska kyrkans församlingsnämnd och riktar sig både till anställda, frivilliga och förtroendevalda ute i församlingarna – alla som har någon form av ansvar för arbetet med barn och ungdomar 0–14 år.

KO betonar barnets särställning, vilket därför gör skriften extra viktig. Syftet med *I dialog med barn* är att man vill få fram en helhetssyn på den växande människan och med ett alldeles särskilt fokus på hennes plats i församlingens mitt – barnet som modell för lärjungarna och modell för dem med en given och viktig plats i församlingens mitt. Förenta nationernas barnkonvention om barns rättigheter ligger som en självklar grund för formuleringarna. Som ett tillägg kan nämnas att det finns en barnkonsekvensanalys – ett hjälpmedel för att snabbt kunna se om barns bästa faktiskt tillgodoses och sätts i centrum – i besluten i kyrkoråd, fullmäktige och samfälligheter.¹⁰⁸

Boken *I dialog med barn* är tänkt som en grund för Svenska kyrkans arbete bland barn 0 -14 år och ska knyta ihop *Dop och kyrkotillhörighet – ett pastoralt program* – med *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete*, så att barn och unga ute i församlingarna möts av en samsyn. I inledningsorden kan man läsa att det är en förmån att som vuxen få vara tillsammans med barn i olika åldrar och tillsammans få reflektera över livet och olika livsbetingelser. De positiva upplevelser barnet får i kyrkan har stor betydelse för hela livet och det är mycket viktigt att för Svenska kyrkans framtid att vårda dessa relationer på bästa sätt.

¹⁰⁷ Red. Bernerstedt (2000), s. 5

¹⁰⁸ Almer m fl. (2004). Se bokens baksida

En medveten satsning på barnet är att påbörja en vandring tillsammans, både som en uppföljning för det döpta barnet men också för barnet som förbereder sitt dop:

Att ta barnet på allvar innebär att vi som vuxna ibland, i likhet med de lärde i Templet som lyssnade på en tolvåring, får ta ett steg tillbaka och låta barnet göra sin röst hörd. Att få möjlighet att uppleva det heliga och att ha en god relation med till Gud är lika viktigt för barnet som för den vuxne. Vid nattvardsbordet är vi alla Guds barn på lika villkor.¹⁰⁹

När man skriver in *I dialog med barn* i sökrutan på Svenska kyrkans officiella hemsida, länkar den sen vidare till en mängd församlingars barnverksamhet och här finns också ett utdrag från skriften *I dialog med barn*, som en PDF-fil. Här finns också länkar till församlingsinstruktioner runt om i landet samt länkar till barnkörer, kulturevenemang, handlingsplaner, aktuella projekt och nyhetsbrev. Vad man kan konstatera är att begreppet *söndagsskola* är lika osynligt som barnen i KO. Svenska kyrkans hemsida är inbjudande och välkomnande, men här står ingenting om kyrkans viktiga uppdrag – nämligen att bedriva söndagsskola. Frågan är om söndagsskolan fortfarande kan betraktas som en av det svenska folkhemmets många byggstenar – det genomgripande samhällsbygge som tog så ordentlig fart några decennier in på 1900-talet? Då stod de bibliska berättelserna i centrum. Vi sjöng ”Jag älskar söndagsskolan och villigt skyndar dit...” och offrade en liten slant till ”fattiga barn” i Afrika och fick kunskapen om alla människors lika värde. Söndagsskolan lyfte blicken mot både himlen och Guds stora ”lilla barnaskara” över hela jorden.¹¹⁰ Men barn behöver fortfarande de kontinuerliga Jesusberättelserna och kunskapen om alla människors lika värde även idag, år 2010 – och kanske är det särskilt viktigt just i vår tid? I en tid av andlig rotlöshet och utanförskap. I en tid av främlingsfientlighet och brist på omsorg och empati. Kanske har söndagsskolan aldrig varit så viktig som nu?

4.3 Kraftsamling 2010

Närmare hundra medarbetare inom Svenska kyrkan samlades till tre intensiva dagar om kyrkans möte med barn och unga i slutet av september 2010. Här presenterades såväl gemensamma föredrag som seminarier där man lyfte frågor om barns rätt till andlig utveckling, dop och dopundervisning, konfirmation, musik och barn i utsatta situationer.

¹⁰⁹ Almer m fl. (2004). s. 8

¹¹⁰ ”Grattis söndagsskolan”. Artikel i *Nya Dagen*, 2001-09-28, s. 20

Det var första gången som medarbetare från alla stift samlades på en och samma gång. Här fanns också Svenska kyrkans unga representerade och nationell nivå för gemensam fortbildning och inspiration kring mötet med barn och unga. En viktig utgångspunkt för Kraftsamling 2010, var FN; s barnkonvention och barnets rätt till andlig utveckling, men också kyrkans undervisningsansvar var en viktig fråga som avhandlades. Kraftsamling 2010 är en del av programmet barn och unga 0-18 år i Svenska kyrkan och arrangerades tillsammans med Svenska kyrkans unga.¹¹¹ I november 2011 kommer uppföljningen av Kraftsamling att gå av stapeln.

5. Hur presenteras söndagsskolan på stiftsnivå och vilka är de teologiska skälen och vilka riktlinjer ges?

5.1 Linköpings stift

Svenska kyrkan har 13 stift med en biskop i varje. I Uppsala stift finns också ärkebiskopen – Anders Wejryd. Stiftet är Svenska kyrkans regionala nivå och utgör geografiska områden som tillsammans täcker hela landet. Varje stift omfattar församlingarna inom stiftets område och bär namn efter biskopssätet – till exempel Visby stift. Stiftet är också indelade i kontrakt, vilka vart och ett omfattar ett antal av stiftets församlingar. Stiftets har som grundläggande uppgift är att främja och ha tillsyn över församlingens liv. Stiftet har också förvaltande uppgifter.¹¹²

Jag har för mitt arbete valt att välja ut ett stift och studera närmare hur de ser på söndagsskolan och vilka teologiska skäl som finns för verksamheten. Jag arbetar själv i Linköpings stift och det är därför särskilt intressant med teologiska tankegångar i Linköping stift är Sveriges näst äldsta stift – det är bara Uppsala stift som är äldre. Linköpings stift omfattar idag 111 församlingar som bildar 61 pastorat och 9 kontrakt i Östergötland och norra Småland. Linköpings stifts församlingar är sinsemellan väldigt olika till storlek. Motala, som är stiftets största församling, har mer än 30 000 kyrkotillhöriga, medan däremot Lillkyrka, som är stiftets minsta församling, har mindre än 50 kyrkotillhöriga. Det stora

¹¹¹ <https://internwww.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=110710>, hämtad 2010-12-14

¹¹² <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=657342>, hämtad 2010-11-25

flertalet församlingar i stiftet, ca 150, har mellan 100 och 2 000 kyrkotillhöriga.

5.2 Teologiska skäl

På Linköpings stifts hemsida står det att stiftet har till uppgift att främja utveckling och förnyelse av församlingarnas arbete med barn/familj och ungdom inom ramen för dopuppföljning och konfirmandarbete. I detta ligger att bland annat erbjuda församlingarna hjälp med framtagning av ett ”program för undervisning och lärande” samt att skapa mötesplatser över församlingsgränserna.¹¹³ Margareta Lindberg – som är stiftspedagog – säger i intervjun om de teologiska skälen till att bedriva söndagskola, att skälen utgår från bibelorden i Nya testamentet om Jesu ord om barnen – ”Låt barnen komma till mig”. Hon påminner om att det finns många bibelord i Nya testamentet som handlar om barnen och deras relation med Jesus. Det är viktigt att komma ihåg, säger Margareta Lindberg. Det finns också klart och tydligt dokumenterat i Kyrkoordningen om barnens särställning och kyrkans uppdrag. Margareta påminner också om FN:s barnkonvention som tar upp alla barns rättigheter, och hon menar att alla barn behöver någon som ger röst åt dem och här har kyrkan ett stort ansvar.

Redan i skriften *Julhälsningar till församlingarna från prästerna i Linköpings stift* 1910, framhöll pastor Isak Thomasson – föreståndare för Sundbergska stiftelsen gossebarnshem i Linköping – vikten av söndagsskolans betydelse. Samtidigt menade han att tusentalsbarn inte fick den religiösa omsorg de behövde få men också hade rätt till. Detta gjorde att söndagsskolan hade ett mycket viktigt behov att fylla. Thomasson menade att hela församlinglivet skulle ”röna välsignelse” av detta arbete.¹¹⁴ I Linköpings domkyrka kunde Thomasson vidare visa på att där hade de – enda sedan Mikaelidagen – pågått en söndagsskola, bestående av tolv grupper med nästan 200 barn sammantaget. Under verksamhetsåret oktober 1939 till september 1940, kom Linköpings stiftsråd att bilda ett söndagsskoleutskott och under samma år hölls också söndagsskolekurser i Linköping, Gamleby, Tranås och Norrköping. Linköpings stifts viktigaste uppgift är att ”främja och utöva tillsyn” över stiftets församlingar. Uppgiften att främja och utöva tillsyn gäller framför allt församlingarnas gudstjänstliv, undervisning, diakoni och mission.

Ett av stiftets grundläggande uppgift är att utveckla församlingarnas arbete med barn/familj och där har stiftspedagog Margareta Lindberg en viktig uppgift att fylla. I hennes uppdrag

¹¹³ <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=655875>, hämtad 2011-01-14

¹¹⁴ Lejon (2005), s. 407

ligger att bland annat erbjuda församlingarna hjälp och hon ska också finnas som ett stöd för dem, där hon bl a hjälper till att formulera församlingarnas mål i handlingsplaner och församlingsinstruktioner. Det finns många duktiga stiftsmedarbetare som arbetar just med främjande av församlingarnas dopuppföljande arbete när det gäller åldrarna 0 – 18 år, säger Margareta. Inom detta åldersspann ryms områden som gudstjänst, musik, frivillighet, kommunikation, miljö, läger och mycket mer. Som ett led i arbetet med kompetensutveckling erbjuds också kurser genom olika nivåer av utbildningar samt nätverk.¹¹⁵

Stiftspedagog Margareta Lindberg betonar att alla har rätt att ta del av kyrkans uppdrag – så även barnen, eftersom vi alla enligt kristen tro, är barn. Dessutom menar Margareta att alla barn behöver någon som ger röst åt dem. De kan inte alltid själva formulera sina krav på oss vuxna och det är viktigt att tänka in.¹¹⁶ På Linköpings stifts hemsida kan man också läsa att det finns tjugotvå kyrkliga förskolor i stiftet.¹¹⁷

5.2 Hemsida

På Linköpings stifts hemsida, svenskakyrkan.se/linkopingsstift får man klicka in sig på fliken ”Stöd och utveckling”, för att kunna hitta något om stiftets teologiska tankar kring barnen. Under rubriken ”Barn och ungdom, 0-18” och sedan ”Barn och familj”, beskrivs barnen som dyrbara skatter i församlingen och det är genom sin ärlighet och känslighet som de öppnar trons hemligheter för församlingsbor i alla åldrar. Programmet ”Barn och unga 0-18 år” är tänkt att vara ska vara ett gemensamt sammanhållet program som samordnar verksamheten på den nationella nivån, så att insatserna vad gäller barn och unga kan intensifieras. Om detta har Kyrkomötet beslutat. Uppgiften är också att tillsammans med stiftet utveckla verksamheten så att Svenska kyrkan och hennes verksamhet uppfattas som relevant för barn och unga. Programmet 0 – 18 samverkar också med Barnombudsmannen och andra organisationer i Nätverket för barnkonventionen. I FN:s barnkonvention läggs grunden för barnets rättigheter. Barnets bästa ska alltid gälla liksom alla barns rätt till fysisk, psykisk, social och andlig utveckling. Svenska kyrkans har i uppdrag att vara med och göra detta möjligt.¹¹⁸

¹¹⁵ <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=655875>, hämtad 2010-11-29

¹¹⁶ Intervju med Margareta Lindberg, 2010-11-01. Se bilaga.

¹¹⁷ <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=662978>, hämtad 2011-01-14

¹¹⁸ <https://internwww.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=46506>

Linköpings stift menar att varje församling har ett särskilt ansvar för att barnen kan få möjlighet att delta i gudstjänster och övrig vardagsverksamhet på ett för dem naturligt sätt. Samtidigt poängterar Linköpings stift att kontakten med barnens föräldrar behöver utvecklas så att alla tillsammans, församling och familj, utgör en god uppväxtmiljö.¹¹⁹ Jag noterar att här finns en hel del skrivet om barnen och deras medverkan i gudstjänsten – men det finns ingenting skrivet om söndagsskolan.

Under ”Barn och ungdom, 0-18 år”, länkar man vidare till hemsidan www.barnperspektivet.se, BRIS för vuxna.¹²⁰, samt www.svenskakyrkan.se/idetorgbarn/, som är en länk från Svenska kyrkans egen hemsida om barnen i kyrkan. Här finns olika avdelningar som ”Verksamhet och förnyelse”, ”Dop och gudstjänst”, ”Riktlinjer och regler” och ”Att vara barn”.¹²¹ Linköpings stifts blivande biskop, Martin Modeús, skriver om barnen och deras betydelse. Han hänvisar till portalparagrafen för Svenska kyrkan – Kyrkoordningen, kap 1, och dess inledning – om barnens särställning:

Det är ganska enastående att en särskild grupp pekas ut i portalparagrafen, och det inger hopp för framtiden att det är just barnen. Å andra sidan är det typiskt att avsnittet om barnen kommer som en liten litterär svans – sist i en ganska lång text. Fast kanske inte så dumt ändå, eftersom de sista ju som bekant skall bli de första. Men vad är det egentligen det står i texten? Att barnen behöver uppmärksammas i verksamheten. Vad betyder det egentligen? Är man elak så tolkar man det som att kyrkan skall skapa verksamhet för barnen, och så blir barnen, som vanligt, objekt för vuxnas omsorger. Men det finns ett annat sätt att se det också. Kanske menade den som skrev texten att vi behöver uppmärksamma att barnen faktiskt finns där, redan nu.¹²²

Martin Modeús skriver i sin bok *Mänsklig gudstjänst* att det inte är rimligt att åldern ska diskvalificera barn och bli ”utmotade” ur kyrkan. Barnen är fullvärdiga medborgare i Guds rike och har samma rätt till gudstjänstens budskap som alla andra. Barnen är inte högmässans framtid utan dess nutid, skriver Modeús. Känslan av att man som vuxen ska vara på sin vakt sjunker undan när barnen är med i gudstjänsten och en regelbunden medverkan av barn i högmässan, befriar dem från krav på perfektion, menar Modeús.¹²³

¹¹⁹ <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=662978>, hämtad 2010-11-29

¹²⁰ <http://www.barnperspektivet.se/>

¹²¹ <http://www.svenskakyrkan.se/idetorgbarn/>

¹²² <http://www.svenskakyrkan.se/idetorgbarn/>. *Gudstjänsten behöver barnen*, av Martin Modeús, hämtad 2010-11-29

¹²³ Modeús (2005), s. 394

5.3 Statistiska förändringar

År 1943 fanns det i Linköpings stift 225 söndagsskolor i 166 församlingar. Dessa grupper hade 553 lärare och 8 024 barn inskrivna i verksamheten. Söndagsskolan hade ett starkt fäste ända in på 1960-talet och verksamheten fortskred alltjämt. Men vid stiftsungsdomstinget i Eksjö, konstaterades dock att 750 000 barn i Sverige, *inte* nåddes av söndagsskolans verksamhet. Vad det kan ha berott på är svårt att svara på, men helt klart visar det att Svenska kyrkan hade allt mer svårt att nå ut med sitt budskap. Inom Linköpings stift inkluderades ändå 7 300 barn. Man kunde också visa att 540 lekmän och 102 präster var aktiva som söndagsskollärare. Detta visar att de frivilliga krafterna på många sätt bidrog till att söndagsskoleverksamheten ändå kunde fungera är tydligt.

Söndagsskole- och juniorsekreterare Irene Fäldt, menade att det ändå på många håll var för få och påpekade att också att det i 30 av stiftets församlingar inte alls förekom någon söndagsskola. 1971 omfattade söndagsskoleverksamheten 5 044 barn, men antalet sjönk kraftigt under de följande åren. 1978 gick 2 016 barn i söndagsskolan och sex år senare hade den siffran nästan halverats till 1 032 barn. 1978 drevs söndagsskoleverksamhet i 89 församlingar och 1984 i endast 58. 1990 fanns det kvar söndagsskolor i 36 församlingar och de hade sammanlagt 460 barn. Störst var de med verksamhet i Domkyrkoförsamlingen, Borg i Norrköpings kyrkliga samfällighet samt Kristdala, med 33 respektive 32 och 30 barn.¹²⁴ Den nedåtgående trenden av regelbundet deltagande i söndagsskolan, blev tydlig också i Linköpings stift från 1970-talet och framåt. Från 1978 till 1984 försvann söndagsskolan från 31 församlingar i stiftet, och det är anmärkningsvärt.

Margareta Lindberg tror att den kyrkliga aspekten på söndagen har försvunnit allt mer och vi har en helt annan typ av samhälle än tidigare.¹²⁵ Människans längtan efter mening och innehåll är den samma som tidigare, men här har kanske kyrkan inte varit uppmärksam, tror Margareta. Vi har också ett annat utbud av aktiviteter genom den sociala välfärden som skett och då har kyrkan haft svårt att leva upp till att vara den mötesplats som den är tänkt att vara. Den kyrkliga traditionen är fortfarande stark och den måste kyrkan ta vara på, avslutar Margareta Lindberg.

¹²⁴ Lejon (2005), s. 408

¹²⁵ Se intervju med Margareta Lindberg, bilaga

Linköpings stift har alltså regelbundet fört församlingsstatistik under en många år. Denna tabell visar antal barn som deltagit i stiftets söndagsskola inom Svenska kyrkan åren 2000 – 2009:

Regelbundna deltagare i gruppverksamhet/söndagsskola:

År 2000	248 barn
År 2001	168 barn
År 2002	209 barn
År 2003	239 barn
År 2004	255 barn
År 2005	254 barn
År 2006	219 barn
År 2007	272 barn
År 2008	366 barn
År 2009	630 barn ¹²⁶

Den nedåtgående trend av deltagande som vi kan se under början av 2000-talet, stannar av och tabellen ovan visar på att nästan tre gånger så många barn går regelbundet i söndagsskolan i Linköpings stift, 2009 mot 2000. Det är en ökning med 254 %, vilket är värt att notera. Margareta Lindberg förklarar uppgången med att man har sett ett ökat behov av undervisning ute i församlingarna och att man känner ett ansvar för dopbarnen. I dag har föräldrar vant sig vid att barnen är på den kommunala förskolan under veckorna och har tagit ställning för fler aktiviteter utöver det. Margareta Lindberg tror att föräldrar är mer ”på” – och tar ställning idag på ett annat sätt än tidigare. Margareta kan se ett tydligt behov av nystart. Tio år in på det nya seklet kan vi konstatera att barnen inte endast är vår framtid – de är i allra högsta grad också kyrkans nutid, som Martin Modeús skriver om det i *Mänsklig gudstjänst*.

Det finns många kompetenta medarbetare i Linköpings stift som tar ett stort ansvar för barnen och dessutom tar sitt uppdrag att sätta barnen i främsta rummet, på allra största allvar. 630 barn deltog regelbundet i söndagsskolan i Linköpings stift under 2009, och det är egentligen ingen hög siffra om man betänker hur många barn det finns som väljer att göra något annat i stället. Engagerade föräldrar är en förutsättning för att barnen ska delta samt att kyrkan profilerar sig ordentligt och regelbundet går ut och berättar om sin verksamhet.

¹²⁶<https://epost.svenskakyrkan.se/exchweb/bin/redirect.asp?URL=http://internwww.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=37027> Linköpings stifts statistik över antal barn i söndagsskolan år 2000 – 2009.

Målet för Svenska kyrkan är att sätta barnen främst. Det kan man läsa bl a i kyrkans officiella dokument *I dialog med barn*. Författarna till dokumentet menar att varje barn är en självständig person, som måste få möjlighet och tillfälle att uttrycka sin kristna tro i liv och i gudstjänst.¹²⁷ I söndagsskolan får varje barn just den möjligheten. På Linköpings stifts hemsida beskrivs det att ”barnen är dyrbara skatter i församlingen”¹²⁸ och just därför har de alltid en särställning i Svenska kyrkan – den som är minst ska vara först.

¹²⁷ Almen m fl. (2004), s. 12

¹²⁸ <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=662978>, hämtad 2011-01-15

6. Sammanfattning med kommentarer

Syftet med att skriva min C-uppsats om Svenska kyrkans söndagsskola, är att beskriva de teologiska skäl som finns – sett ur ett teologiskt perspektiv – varför Svenska kyrkan bedriver söndagsskola. Jag har också velat sätta mig in i vilka riktlinjer, direktiv och rekommendationer som finns på nationell nivå men också på stiftsnivå – och i detta fall, Linköpings stift. Genom att studera respektive hemsidor och annat skriftligt material har jag gjort mig en förståelse för hur Svenska kyrkan ser på sin barnverksamhet, och i synnerhet söndagsskolan. Vilka tänkbara förklaringsmodeller finns till söndagsskolans moderna utveckling. Finns det ens några enkla förklaringar och svar på den frågan?

Jag har också fortlöpande i mitt arbete fört ett resonemang kring de statistiska förändringar som jag har kunnat utläsa från 1950-talet och framåt.

Att barnen är viktiga för Svenska kyrkans framtid råder det ingen tvekan om – det är alla inblandade rörande eniga om. I dokument efter dokument kan man läsa om hur Svenska kyrkan betonar barnens särställning i församlingen och motivet för söndagsskolan kom också tidigt att bli: ”Gud vill det. Traditionen kräver det. Barnen behöver det.”¹²⁹

I KO betonas barnens särställning och i FN:s barnkonvention understryks att alla barn har ett fullt och lika människovärde, och att barn måste kunna göra sig hörda och kunna påverka sin situation. Detta rättighetsbaserade perspektivet har kommit att få stor betydelse för kyrkans arbete med barn där söndagsskolan får vara en viktig del. Barnens behov att få del av evangeliet välsignelser är sedan länge en av de starkaste drivkrafterna bakom söndagsskolans gärning och gör den därför till en helig uppgift. Evangeliet om Jesus och barnen är en direkt uppmaning till kyrkan – om Jesus ställde dessa våra minsta främst, ska kyrkan göra det också.

Att vara ett söndagsskolebarn innebär att vara en del av vårt svenska kulturarv. Det är 150 år sedan de små barnen i Stockholms fattigkvarter fick ett mål varm mat för att en stund senare – mätta och belåtna – få lyssna till det kristna budskapet från folkskollärare Per Palmqvist. Hans tankar om att barnen behövde höra Guds evangelium lever kvar och är lika viktiga än idag. Skillnaden i dag är att söndagsskolan inte särskilt vänder sig till samhällets utstötta och fattiga utan till alla barn, oavsett socialgrupp eller etnicitet. Per Palmqvist tog söndagsskoletanken med sig från en resa i England på 1850-talet och på grund av honom och hans efterföljare har generationer av svenska barn varit en del av den under årtiondena som följde.

¹²⁹ Sjögren, (okänt tillkomstår) s. 6

Den kyrkliga aspekten på söndagen har försvunnit allt mer och vi har en helt annan typ av samhälle än tidigare. Människan har fortfarande samma längtan efter mening i livet, men i en tid av andlig rotlöshet, har denna längtan tagit sig andra uttryck och här har kanske kyrkan inte varit tillräckligt uppmärksam. Vi har också ett annat utbud av aktiviteter idag, genom den sociala välfärd som vuxit fram och då har kyrkan haft svårt att leva upp till att vara den mötesplats som den är tänkt att vara. Guds tilltal till människorna har fått stå tillbaka till förmån för mer profana alternativ. Idag är kyrkbacken efter högmässan inte längre den givna mötesplatsen, för den stressade nutidsmänniskan.

Att TV:s intåg i folkhemmet bidrog till söndagsskolans nedgång, kan vara en förklaring av många liksom att allt fler hade råd att köpa bil och ge sig ut på söndagsutflykt istället för att bege sig till kyrkan. Jag har tagit del av statistik under arbetets gång och konstaterar att söndagsskolans glansdagar på 1950- och 60-talet är förbi. Även om Linköpings stifts statistik talar för en klar uppgång de senaste åren¹³⁰, vore det naivt att tro att Svenska kyrkan skulle kunna få liknande siffror som för 50 år sedan. Jag tror heller inte att det är syftet och målet för söndagsskolan idag. Kvalité istället för kvantitet är att eftersträva.

Däremot tror jag att det är absolut nödvändigt att hitta andra och nya former för söndagsskolan som gör att barnfamiljer väljer att gå till kyrkan på söndagen istället för att göra något annat. Därför måste t ex den kyrkliga aspekten på söndagen bli viktig igen, som stiftspedagog Margareta Lindberg också påpekar. Att gå till kyrkan på söndagen, delta i högmässa och söndagsskola måste återigen bli en naturlig del av livet. Jag tror också att Svenska kyrkan måste tänka långsiktigt när det gäller sin söndagsskoleverksamhet. Att bygga upp en söndagsskola på 2000-talet, med evangeliet i fokus kräver tid, engagemang och kompetens. Idag finns det dessutom en uppsjö av aktiviteter för överstimulerade barn att välja på och där jag tror att kyrkan måste synliggöra sig på ett helt annat sätt för att stå sig i konkurrensen, än vad den gjort tidigare.

Ibland kan jag känna att Svenska kyrkan är dålig på att profilera sig och jag tror kyrkan måste bli mycket bättre på det. Tjusiga hemsidor i all ära, men sidorna måste hållas ständigt aktuella och uppdaterade för att locka människor till sig – en hemsida med inaktuell och svåråtkomlig information lockar inga nya medlemmar till Svenska kyrkans verksamheter. Hemsidorna måste göras tydliga, tillgängliga och lättåtkomliga för den som är en ovan internetsurfare, men

¹³⁰<https://epost.svenskakyrkan.se/exchweb/bin/redirect.asp?URL=http://internwww.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=37027> Linköpings stifts statistik över antal barn i söndagsskolan år 2000 – 2009.

som ändå är nyfiken på Svenska kyrkan och vad den har att erbjuda. Trots att jag själv dagligen tämligen obehindrat surfar runt på nätet, hade jag mycket svårt att hitta fram till de sidor och det material jag sökte om barn och söndagsskola för mitt arbete. Att jag till sist tvingades ringa Kyrkokansliet i Uppsala för information, är inget gott betyg åt Svenska kyrkans webbredaktörer.

Kyrkan kan heller inte självsäkert tro att den får konfirmanderna till sig när ungdomarna går på högstadiet, om den lyst med sin frånvaro i barnens liv när de var små. Svenska kyrkans konfirmandarbete är stort och viktigt, men här får barnen inte glömmas bort i ett vidare sammanhang. Svenska kyrkans söndagsskolebarn är framtidens konfirmander med – förhoppningsvis – goda minnen från en söndagsskola där de fick stå i centrum.

Det finns – som jag skrev tidigare – många dokument där barnen framställs som otroligt viktiga för vår kyrka. Linköpings stifts blivande biskop Martin Modéus, hävdar till och med att de allra viktigast. I sin bok *Mänsklig gudstjänst* skriver Modéus om barnens roll i gudstjänsten som något självklart. Utan barnen blir det ingen gudstjänst! Gudstjänsten är omänsklig utan barnen, menar Modéus och skriver vidare att barnen inte är högmässans framtid utan dess nutid.¹³¹

Martin Modéus skriver inte specifikt om söndagsskolan i sin bok, men han betonar kraftigt barnens viktiga roll i gudstjänsten – och där ingår ju söndagsskolemomentet i allra högsta grad. Modéus talar om barnens frånvaro i kyrkan och bekräftar därmed världsbildens likgiltighet. Detta är inte acceptabelt eftersom barnen är fullvärdiga medborgare i Guds rike och fullvärdiga människor – om än små.¹³² I kyrkans kristna tro är alla människor Guds barn – hela livet och därför var det självklart att Jesus såg barnen. Han undervisade dem och visade prov på både tålamod och tillgivenhet när han var tillsammans med dem. Barnen är pånyttfödelse, skaparkraft, lekfullhet och oförutsägbarhet och vägen till andlig förnyelse av vår kyrka.¹³³

På Svenska kyrkans officiella hemsida finns det mycket skrivet om barnen – om man bara hittar det – men söndagsskolan som företeelse är ganska anonymt och det är svårt att alls hitta någon information specifikt om den. Dock kan jag läsa att kyrkan tar krafttag för att skapa

¹³¹ Modéus (2005), s. 397

¹³² Ibid. s. 402

¹³³ Berglund (1999), s. 12f.

goda förutsättningar för barnen. Man har förstått allvaret i medlemsbortfall och inser att barnen är oändligt viktiga för Svenska kyrkans framtid.

I projektet *Kraftsamling 2010* arbetar man utifrån barnets rätt till andlig utveckling, men också kyrkans undervisningsansvar gentemot barnen.¹³⁴

På Linköpings stifts hemsida läser jag om stiftets arbete för barnen – men inte heller här beskrivs söndagsskolan särskilt. Här länkar man också vidare till en mängd andra hemsidor som handlar om barnen. Jag vet genom intervjun med stiftspedagog Margareta Lindberg, att stiftet gör mycket för att stötta församlingarna i deras viktiga arbete och är oerhört lyhörda för deras önskemål och behov när det handlar om barnverksamheten.

Linköpings stift menar att varje församling har ett särskilt ansvar för att barnen kan få möjlighet att delta i gudstjänster och övrig vardagsverksamhet på ett för dem naturligt sätt. Samtidigt poängterar Linköpings stift att kontakten med barnens föräldrar behöver utvecklas så att alla tillsammans, församling och familj, utgör en god uppväxtmiljö. De positiva upplevelser barnet måste få i kyrkan har stor betydelse för hela livet och det är mycket viktigt att för Svenska kyrkans framtid att vårda dessa relationer på bästa sätt. En medveten satsning på barnet är att påbörja en vandring tillsammans, både som en uppföljning för det döpta barnet men också för barnet som förbereder sitt dop.

Jag skrev tidigare i mitt arbete att barnens plats i kyrkans liv oftast handlar om dopet idag och dopundervisningen och det är därför så viktigt att det inte blir ett för trångt perspektiv. Som söndagsskoleledare behandlar jag alla barn som lika värdefulla individer, och kyrkan vill också förmedla detta budskap – i söndagsskolan är *alla* välkomna, döpta eller inte och det måste kyrkan komma ihåg. Det är också viktigt att påminna sig om att Jesus älskar inte bara de döpta barnen, utan alla barnen.

Den klämkläcka söndagsskolesången ”Jag älskar söndagsskolan och villigt skyndar dit, att där bland barnen sjunga och lära med all flit”, klingar kanske inte lika starkt som förr, men förutsättningarna finns. För mitt i en orolig och trasig värld och där det ibland är svårt att få ihop livspusslet lägger – enligt kyrkan tro – Jesus armen om barnen och ställer dem i centrum och han säger:

”Låt barnen komma till mig...”

¹³⁴ <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=655875>, hämtad 2011-01-14

Bibliografi

Litteratur

Almer, Hans m fl. (2004), *I dialog med barn* . Svenska kyrkans församlingsnäm. Solna: Tryckindustri Information

Anschütz, Marieke (1997), *Men vem gjorde Gud?* Lund: Nova Förlag

Bibel 2000

Berglund, Christina (1999), *Vilken färg har vinden?* Stockholm: Verbum Förlag AB

Bexell, Oloph (2003), *Sveriges kyrkohistoria*. Folkväckelsens och kyrkoförnyelsens tid. Stockholm: Verbum Förlag AB

Brohed, Ingmar (2005), *Sveriges kyrkohistoria*. Religionsfrihetens och ekumenikens tid. Stockholm: Verbum Förlag AB

Carlquist, Birgitta, Johansson, Lilian (2000), *Källan*. Stockholm: Verbum Förlag AB

Dalevi, Sören (2007), *Gud som haver barnen kär?* Stockholm: Verbum Förlag AB

Den svenska kyrkohandboken, (2006), Stockholm: Verbum Förlag AB

Den svenska Psalmboken med tillägg (2003), Stockholm: Verbum Förlag AB

Ekstrand, Christina (1971), *Kyrkan och förskoleåldern*. Borås: Verbum Förlag AB

Fridén, George (1951), *Svensk söndagsskola genom 100 år*. Stockholm: Ernst Westerbergs Boktryckeri- och Förlags AB

Groser, William H. (1910), *Söndagsskollärarens handbok*. Stockholm: Tryckningskommitténs förlagsexpedition

Gustafsson, Gösta (1975), *Barn och kyrka*. Uddevalla: Pro Caritates förlag

Höög, Elisabeth & Söderström, Kicki (1994), *Del i det hela – Om barn och vuxna i gudstjänsten*. Falun: Barn & Böcker

Isberg, Hagbard (1941), *Himmelriket och de små*. Uppsala: Svenska kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag

Karlsson, Johansson m fl. (1999), *Vi har något att berätta*. Kristianstad: Bokförlaget Origo

Korczak, Janusz (1993), *Hur man älskar ett barn*. Stockholm: HLS förlag

Lejon, Kjell O. (2005), *Diocesis Lincopensis – historik över Linköpings stift*.

Skellefteå: Norma

Modéus, Martin (2005) *Mänsklig gudstjänst*. Om gudstjänsten som relation och rit.

Stockholm: Verbum Förlag AB

Sandahl, Dag (2007), *Alla vi barn i söndagsskolan*. Ängelholm: Tryckaren

Thidevall, Sven (2005), *Folkkyrkans tid – Församlingsinstruktionerna berättar*.

Järlåsa: Ordbruket AB

Wiedel, Björn (1988), *Trons pedagogik*. Stockholm: Verbum Förlag AB

Wiktors, Pia (1993), *Parkering förbjuden*. Stockholm: Verbum Förlag AB

Artiklar i tidskrifter

Elworth, Kerstin (1998), "Söndagsskolan på frammarsch". Artikel i *Kyrkans Tidning*, häfte 36, del 2, sid 24-25

Lindberg, Peter (2000), "Hög tid för kyrkan att satsa på barnen". Artikel i *Kyrkans Tidning*, häfte 19, sida 12

Winell, Annelie (2001), "Grattis söndagsskolan!". Artikel i *Nya Dagen*, 2001-09-28, sid 20

Elektroniska källor

www.svenskkyrkan.se

<http://www.svenskakyrkan.se/linkopingsstift>

www.unicef.se/barnkonventionen

<http://runeberg.org/nf/>

<http://www.ne.se/http://sv.wikipedia.org/wiki/Söndagsskola>

Bilaga. Intervju med Linköpings stifts, stiftspedagog Margareta Lindberg, 2010-11-01

1. Av vilka teologiska skäl driver Svenska kyrkan söndagsskola?

Jag tänker framförallt på Jesu ord om barnen – ”Låt barnen komma till mig”. Det finns många bibelord i Nya testamentet som handlar om barnen och deras relation med Jesus. Det är viktigt. Det finns också klart och tydligt dokumenterat i Kyrkoordningen om barnens särställning och kyrkans uppdrag. Alla har rätt att ta del av kyrkans uppdrag – så även barnen. Dessutom är vi alla barn. FN:s barnkonvention tar också upp alla barns rättigheter. Jag anser att alla barn behöver någon som ger röst åt dem. De kan inte alltid själva formulera sina krav på oss vuxna och det är viktigt att tänka in.

2. Hur definierar du begreppet söndagsskola?

Söndagsskola för mig är ”lärande under lek och allvar” på barnens villkor, i samband med att de vuxna firar gudstjänst. Men det behöver inte nödvändigtvis ske samtidigt som gudstjänsten. Men jag tror att det kan vara en fördel att vara i kyrkan eftersom rummet signalerar så mycket till barnen. Språket är viktigt med det spirituella, liksom att tända ljus, sjunga och läsa tillsammans. Jag tror inte ens att söndagsskolan absolut måste vara på en söndag – man skulle lika gärna kunna ha den på en lördag. Då blir det ”lördagsskola” istället och det spelar ju ingen roll.

3. Varför behövs söndagsskolan?

Söndagsskolan är viktig för att den skapar sammanhang. Riten är viktig. Faktum är att barn vet mer än vi vuxna tror ibland. Jag tror på söndagsskolan och här har vi vuxna missat mycket. Vi tar inte alltid barnens tro på allvar. Barn är lyhörda, trots att de inte har förmågan att uttrycka sin tro. Söndagsskolan är här och nu och vi kan inte undanhålla barnen något. Människor dör, folk bråkar och slåss.

Det viktiga är att söndagsskolan är en härlig mötesplats där barn och vuxna får vara tillsammans. Jag tror att söndagsskolan framtid är god. Men den måste få växa fram utifrån de förutsättningar som finns. Är vi vuxna lyhörda blir det bra för barnen. I en tid där mycket är flyktigt är det oerhört viktig att skapa goda relationer. Söndagsskolan handlar om meningsfullhet och om riktiga möten, där man kan få vara sig själv. Söndagsskolan handlar

också om omsorg. Guds andes drivkraft och omsorg blir så tydlig då. Jag tänker att alla kyrkliga handlingar blir omsorgshandlingar.

4. Söndagsskolan har tappat mark sedan 1960-talet. Vad tror du det beror på?

Den kyrkliga aspekten på söndagen har försvunnit. Vi har en annan typ av samhälle idag än tidigare. Har inte med människors längtan att göra för den är minst lika stor idag som förr. Men idag fyller vi vår längtan med annat innehåll och här har kyrkan inte varit uppmärksam ordentligt. Vi har också ett annat utbud av aktiviteter genom den sociala välfärden som skett. Kyrkan har haft svårt att kunna leva upp till att vara en mötesplats. Svenska kyrkan ska möta människor med omsorg och fundera på hur vi tjänar människor. Det ska kännas meningsfullt att komma samman. Vi har fortfarande en stark kyrklig tradition i Sverige och den måste vi ta vara på.

Vi som arbetar i kyrkan måste ha en tanke med det vi gör. Hur tänker vi och varför gör vi som vi gör? Vi måste hela tiden reflektera över vårt uppdrag och det gäller i högsta grad söndagsskolan. Det är viktigt att använda oss av den kapacitet och kompetens som finns i kyrkan. På så sätt kan människor växa. Jag tror på människans egen växtkraft. Vi måste försöka hitta andra, nya vägar att arbeta på. Jag tror på en samverkan, ett samförstånd mellan vuxna – mellan föräldrar och församling.

5. Vilka riktlinjer för söndagsskolan finns på stiftsnivå?

I Linköpings stift arbetar vi på bred front med barn- och ungdomar, 0 – 18 år. Det främjar alla inblandade. Det finns en handlingsplan 0 – 18 år, riktlinjer på nationell nivå, liksom en dopuppföljning 0 – 100 år. Programmet Barn och unga 0 – 18 år i Svenska kyrkan pågår 2009 – 2012. På så sätt täcker vi upp alla åldrar. På vår hemsida och under fliken ”Stöd och utveckling” skriver vi bl a om barns delaktighet i kyrkan och hur viktigt det är främja och utveckla församlingarnas arbete med barn. På samma sida länkar vi bl a till ”Idétorg barn” och ”Barnperspektivet”, BRIS och FN:s barnkonvention. Här finns mycket tänkvärt att läsa och arbeta utifrån ute i församlingarna. Men kanske är det så att vår hemsida behöver uppdateras?

Som stiftspedagog har jag en viktig uppgift att hjälpa och stödja församlingarna i stiftet. Det krävs att man håller sig ajour med vad som händer och ligga i fronten när det handlar om att vara ett stöd. Jag gör en omvärldsanalys av församlingarna och försöker svara upp mot deras önskemål och behov. Det är ett spännande arbete där jag får fungera som en katalysator. Jag arbetar med visitationer och försöker sätta barnen på agendan hela tiden. Här är det viktigt att

ta vara på sin specialistkompetens. Jag jobbar också med församlingsinstruktioner och hjälper till att formulera församlingarnas mål. Det känns bra att jag arbetat i församling själv – jag har varit med själv väldigt länge och det har kommit att bli en naturlig del av mig.

6. Hur ser du på söndagsskolans framtid?

Jag tror att söndagsskolan har goda framtidsutsikter. Vi har kommit långt när det gäller konfirmandarbetet, men inser inte riktigt hur viktiga barnen är. Om vi inte bygger relationer med barnen när de är små, kommer de inte när de blir äldre heller. Det är inte omodernt med söndagsskola.